

OSNOVNA ŠOLA ŽIRI

RAZISKOVALNA NALOGA

»STOJI UČILNA ZIDANA«

Področje: ZGODOVINA

Avtorica:

Tamara Humar

Mentorici:

Vlasta Pečelin, prof. zgodovine in univ. dipl. sociolog kulture

Andreja Bogataj, pru. geografije in zgodovine

Žiri, 2015

Raziskovalna naloga je bila opravljena na Osnovni šoli Žiri.

Mentorici: Vlasta Pečelin, prof. zgodovine in univ. dipl. sociolog kulture in Andreja Bogataj, pru. geografije in zgodovine

Datum predstavitve: 25. marec 2015

KAZALO VSEBINE

1	POVZETEK	6
2	ZAHVALA	6
3	UVOD	6
4	METODOLOGIJA	7
5	PREGLED OBJAV	8
5.1	RAZVOJ ŠOLSTVA NA ŽIROVSKEM	8
5.1.1	Žirovska šola do leta 1864	8
5.1.2	Žirovska šola od leta 1864 do prve svetovne vojne	9
5.1.3	Žirovska osnovna šola med obema vojnama	9
5.1.4	Partizanska šola	10
5.1.5	Šola po drugi svetovni vojni	11
5.2	ŽIROVSKE ŠOLSKE STAVBE	11
5.2.1	Prva stavba: stara mežnija ali Špicarjeva ledenica (1779 - 1864)	11
5.2.2	Druga šolska stavba: Boštjanova hiša (1848 – 1863)	12
5.2.3	Tretja šolska stavba: »Stara šola« (1865 – 1914)	12
5.2.4	Četrta šolska stavba: »Nova šola«, ki jo danes ni več (1914 – 1944)	13
5.2.5	Peta šolska stavba: današnja šola (od 1950 dalje)	14
6	RAZISKOVALNI DEL	15
6.1	PRVI ŠOLSKI DAN	16
6.1.1	Prvi šolski dan	16
6.1.2	Program in pogostitev na prvi šolski dan	17
6.1.3	Spomini na prvo »srečanje« s šolsko stavbo in učilnico	17
6.1.4	Spremstvo na prvi šolski dan	18
6.2	ŠOLSKE POTREBŠČINE	18
6.2.1	Šolska torba	18
6.2.2	Odnos do šolske torbe	20
6.2.3	Učbeniki	20
6.2.4	Šolske potrebščine	21
6.2.5	Oblačila pri telovadbi	22
6.2.6	Oblačila in obutev za v šolo	22

6.3 UČNI PRIPOMOČKI IN UČILA	23
6.3.1 Učni pripomočki in učila	23
6.3.2 Odzivi učiteljev, če so učenci učilo poškodovali ali uničili	25
6.3.3 Odzivi staršev, če so njihovi otroci učilo poškodovali ali uničili	25
6.4 OPREMLJENOST UČILNIC IN ŠOLE	26
6.4.1 Pohištvo v učilnicah	26
6.4.2 Način naznanjanja začetka in konca šolske ure	27
6.4.3 Načini ogrevanja učilnic	27
6.4.4 Simboli časa	28
6.5 PREDMETNIK IN ORGANIZACIJA POUKA	29
6.5.1 Predmetnik	29
6.5.2 Število ur pouka na teden	30
6.5.3 Učitelji	30
6.5.4 Prvi in zadnji šolski dan	31
6.5.5 Počitnice	31
6.5.6 Pouka prosti prazniki, verouk in molitev v šoli	31
6.6 ODNOSI V RAZREDU	32
6.6.1 Število učencev v oddelku	32
6.6.2 Odnosi med učenci, nagajanje	33
6.6.3 Medsebojna pomoč	33
6.6.4 Socialni status učencev	34
6.7 ODNOS UČENEC – UČITELJ	34
6.7.1 Pozdrav učitelju	34
6.7.2 Naslavljanje učitelja	35
6.7.3 Vzdevki učiteljev	35
6.7.4 Načini vzdrževanja discipline v razredu in načini kaznovanja neposlušnih učencev s strani učitelja	35
6.7.5 Strah pred učitelji	36
6.7.6 Nagrade, pohvale, znanje	36
6.7.7 Učitelji, ki so ostali v spominu odraslih	37

6.8 NAČINI UČENJA	39
6.8.1 Način in čas učenja	39
6.8.2 Domače naloge	39
6.8.3 Pomoč pri učenju	40
6.8.4 Kvaliteta znanja pridobljenega v osnovni šoli	40
6.9 DEJAVNOSTI POLEG POUKA	41
6.9.1 Izleti/ekskurzije	41
6.9.2 Šolske proslave, prireditve	41
6.9.3 Interesne dejavnosti/krožki	43
6.9.4 Dodatni in dopolnilni pouk	43
6.10 ŠOLSKA MALICA IN DOGODIVŠČINE MED GLAVNIM ODMOROM	44
6.10.1 Kdo je poskrbel za šolsko malico	44
6.10.2 Najpogostejše jedi za šolsko malico	44
6.10.3 Dogodivščine med glavnim odmorom	44
6.11 ODNOS STARŠI – ŠOLA	45
6.11.1 Sodelovanje med šolo in starši	45
6.11.2 Odzivi staršev na slabo oceno	45
6.11.3 Odzivi staršev na učiteljevo informacijo o neprimernem vedenju njihovega otroka.....	46
6.11.4 Nagrade s strani staršev za dober učni uspeh	47
6.12 DOGODIVŠČINE NA POTI V IN IZ ŠOLE	47
7 INTERVJU Z GOSPODOM ALFONZEM ZAJCEM, krajevnim domoznancem	50
8 INTERVJU Z UPOKOJENIMA UČITELJEMA GOSPO MARTO IN GOSPODOM DARIJEM ERZNOŽNIKOM	54
9 ZANIMIVOSTI IZ ŠOLSKE KRONIKE	59
9.1 Obdobje pred prvo svetovno vojno	59
9.2 Prva svetovna vojna	60
9.3 Obdobje Kraljevine Jugoslavije (1918 – 1941)	61
9.4 Obdobje po 2. svetovni vojni.....	62
10 RAZPRAVA IN ZAKLJUČEK	63
11 VIRI IN LITERATURA	68

12 PRILOGE	69
------------------	----

KAZALO FOTOGRAFIJ

Fotografija št. 1: Učenci nižjih razredov si ogledujejo informacijske table	7
Fotografija št. 2: Nekdanja meznija ali Špicarjeva ledenica, v kateri je bila prva žirovska osnovna šola	11
Fotografiji št. 3, 4: Boštjanova hiša	12
Fotografija št. 5: »Stara šola« danes nudi prostor žirovski knjižnici in muzeju. Država jo je leta 2005 razglasila za kulturni spomenik	13
Fotografija št. 6: V desni hiši nasproti cerkve je bila žirovska šola v obdobju med obema svetovnjima vojnama. Slikano ob poplavih leta 1926	14
Fotografija št. 7: Prostor, kjer je nekoč stala šola	14
Fotografiji št. 8, 9: Današnja šola	15
Fotografija št. 10: Časopisni izrezek o prenovi naše šole	15
Fotografija št. 11: Šolarji v Račevi leta 1956	17
Fotografija št. 12: Šolska torba gospe Milene Kavčič	20
Fotografija št. 13: Peresnica g. Alfonza Zajca	22
Fotografija št. 14: Stavnicca iz leta 1962	24
Fotografiji št. 15, 16: Učbenik za matematiko iz leta 1924	24
Fotografija št. 17: Zvezek iz 20 - tih let prejšnjega stoletja	25
Fotografija št. 18: Sprejem cicibanov v pionirje leta 1978	29
Fotografija št. 19: Pri telovadbi so tudi tekli na smučeh. Leto 1981	30
Fotografija št. 20: Včasih je bil zelo pomemben tudi lep opis	37
Fotografija št. 21: Uspeh šolarjev ob polletju v šol. letu 1950/51	40
Fotografiji št. 22, 23: Sprejem kurirčkove torbice leta 1975	42
Fotografija št. 24 : Kurjenje "cveka" leta 1975	42
Fotografija št. 25: Pri računalniškem krožku leta 1984	47
Fotografija št. 26: Spričevalo iz šolskega leta 1965/66	46
Fotografija št. 27: Šolska klop	52
Fotografija št. 28: Upokojena učitelja gospa Marta in gospod Darij Erznožnik	56

1 POVZETEK

»STOJI UČILNA ZIDANA ...« je naslov slovenske ponarodele pesmi, ki jo poznajo in jo prepevajo številne generacije učencev. »Učilne« na Slovenskem stojijo že vse od leta 1774, ko je avstrijska razsvetljena absolutistka cesarica Marija Terezija uvedla šolsko obveznost. Kakšne so bile »učilne« skozi čas, kaj se je v njih dogajalo, kakšni so bili njihovi obiskovalci, koliko znanja so jim »učilne« dale, kako zadovoljni so bili starši učencev z njimi in še marsikaj me je zanimalo v raziskovalni nalogi. Pa pot do »učilne« in nazaj domov je bila tudi polna dogodivščin, za današnji čas že pravih katastrof. Preberite raziskovalno nalogo in primerjajte življenje in delo v šoli vaših starih staršev in vaše. Ali se kaj razlikujeta?

2 ZAHVALA

Najprej se iskreno zahvaljujem vsem učenkam in učencem zadnje triade, ki so bili pripravljene opraviti razgovor s svojimi starimi starši, odgovore na zelo obsežen vprašalnik zapisati, s čimer so mi omogočili pridobitev podatkov za izdelavo raziskovalne naloge.

Zahvaljujem se vsem, ki so bili pripravljene povedati svoje spomine na osnovnošolska leta, tako starim staršem omenjenih učenk in učencev, kot krajanom, ki sem jih sama obiskala. Iskrena zahvala gospodu Alfonzu Zajcu, krajevnemu domoznancu, gospe Marti in gospodu Dariju Erznožniku, upokojenima učiteljema ter gospe Petri Leban Seljak, ki mi je dovolila uporabiti njen strokovni članek o šolskih stavbah na Žirovskem ter zgodovini žirovskega šolstva.

Zahvaljujem se tudi sošolki Sari Grošelji, ki se je odločila za raziskovalno delo skupaj z menoj, vendar ji je kaj hitro pričelo primanjkovati časa in volje za delo. Ker sva se raziskovalne naloge lotili skupaj, se v besedilu pojavlja dvojina, kljub temu, da sem večino dela in tudi nalogo dokončala, sama.

Pa mentoricama, ki sta me usmerjali, mi dajali nove ideje in me spodbujali tudi takrat, ko sem pri delu že nekoliko omagala.

3 UVOD

V okviru Dnevov evropske kulturne dediščine so člani Muzejskega društva Žiri na temo »Dediščina gre v šole«, v jesenskih dneh 2014, raziskali stavbno dediščino žirovskih šol. V ta namen so na mestih, kjer so se nahajale ali se nahajajo stavbe, v katerih je potekal pouk, postavili informacijske table s kratkim opisom stavbe in dogajanja v njej. Učiteljica zgodovine Vlasta Pečelin je v ta namen oblikovala učni list z nalogami (priloga št. 1), učenci zadnje triade smo se sprehodili

po kraju, si natančno ogledali vsebino informacijskih tabel ter mesta, kjer so stale ali stojijo stare šolske stavbe ter odgovorili na vprašanja. Učenci nižjih razredov so si informacijske table ogledali v prisotnosti razredničark ter ob razlagi učitelja Roka Klemenčiča. Bilo je zelo zanimivo, saj nas večina ni vedela, razen »stare šole«, kje je potekal pouk.

Prav prikaz stavbne dediščine žirovskih šol me je vzpodbudil, da znanje dopolnim še s pomočjo raziskovalnega dela. Zanimalo me je, kakšna je bila opremljenost teh stavb, kako je potekalo delo in življenje v njih, kakšni so bili odnosi med učenci, učitelji in starši ...

Moj namen je, da v okviru Dnevov evropske kulturne dediščine in Tedna kulturne dediščine, ki bo potekal od 26. 9. do 3. 10. 2015, svoje ugotovitve o šolstvu na Žirovskem predstavim tako članom Muzejskega društva kot ostalim občanom.

Fotografija št. 1: Učenci nižjih razredov si ogledujejo informacijske table.

Moje hipoteze so:

1. Šolske potrebščine in učni pripomočki so bili skromni, a so bili z njimi zadovoljni.
2. Zaradi skromnih življenjskih razmer so bili odnosi med učenci boljši kot danes, manj verbalnega in fizičnega nasilja, več medsebojne pomoči.
3. Učitelji so bili zelo strogi, zato so se jih učenci zelo bali.
4. Starši so učitelje spoštovali in jim brezpogojno zaupali.
5. Učenju so posvečali manj pozornosti kot danes, zato je bilo pridobljeno znanje slabše.
6. Otroci so bili manj obremenjenimi z izvenšolskimi dejavnostmi kot danes.

4 METODOLOGIJA

Pri pridobivanju podatkov za raziskovalno nalogo sem v ospredje postavila aktivne metode dela kot so: intervju, metodo dela s pisnimi viri, s spletno stranjo, fotografiranje, zbiranje informacij.

Samostojno sva sestavili vprašalnik, ki mi je služil za intervju oziroma pridobivanje podatkov. Vse pridobljene podatke sem predstavila v besedilu, kateremu sem dodala slikovno gradivo.

5 PREGLED OBJAV

Pred in med pisanjem raziskovalne naloge sva prebrali oziroma pregledali dostopno literaturo o tematiki najine naloge. Podatke o razvoju šolstva in šolskih stavbah na Žirovskem sva pridobili iz članka dr. Petre Leben Seljak: Osnovna šola v Žireh pred letom 1950. Kratak pregled zgodovine žirovskega šolstva s poudarkom na času avstro-ogrske monarhije in predstavitev šolskih stavb. Pomembne informacije sva dobili na spletni strani slovenskih arhivov. Pregledali sva tudi šolske kronike od leta 1817 do 1996.

5.1 RAZVOJ ŠOLSTVA NA ŽIROVSKEM

Podatke o razvoju šolstva in šolskih stavbah na Žirovskem smo povzeli po članku dr. Petre Leben Seljak.

5.1.1 Žirovska šola do leta 1864

Splošno šolsko obveznost je uvedla avstrijska razsvetljena absolutistka cesarica Marija Terezija. Šolstvo je iz cerkvene pristojnosti prešlo v državno. Izobraženo prebivalstvo naj bi bolje gospodarilo in zato tudi lažje plačevalo davke. Tako bi izboljšala stanje državne blagajne. Po leta 1774 sprejetem zakonu naj bi bila osnovna šola dostopna vsem otrokom v mestih in na podeželju, tako dečkom kot deklicam, revnim in bogatim. Seveda pa so obstajale razlike v kvaliteti mestnih in podeželskih osnovnih šol. V glavnih deželnih mestih so ustanovili štirirazredne normalke, v večjih mestih in trgih pa trirazredne glavne šole – na teh šolah so učitelji poučevali več predmetov. Na podeželju so v večjih vaseh imeli enorazredne trivialke. Učili so se branja, pisanja in računstva. Pouk potekal je v domačem jeziku, učili so cerkovniki.

Tako so tudi v Žireh odprli prvo enorazredno šolo. Bila je v mežniji, poleg stare žirovske cerkve. Učitelja sta bila župnik Martin Prenner in njegov namestnik Jakob Prevodnik. Pouk se je začel leta 1779, bil je redek in bolj za silo. Potekal je samo ob nedeljah po maši, kasneje pa tudi ob četrtnih.

Leta 1790 so državne šole na podeželju ukinili, tudi žirovsko. O njej ni nobenih podatkov do leta 1806. Menili so, da šole v Žireh ne bi ustanavljali, ker je bilo premalo otrok, ni bilo denarja, cerkovnik naj ne bi bil zmožen poučevati. Da je kljub temu pouk obstajal, priča potrdilo, ki ga je Valentinu Vodniku leta 1810 poslal žirovski župan Jurij Naglič. Obstajala je enorazredna šola z učiteljem, ki je bil hkrati tudi cerkovnik. Leta 1826 je v žirovski šoli pričel poučevati sin takratnega cerkovnika Martina Albrehta, Valentin Albreht. Za učitelja ga je leta 1849 potrdil škofijski konzistorij, ki je bil takrat pristojen za šolske zadeve. Leta 1848 so reformirali šolstvo in na

podeželju uvedli enotno triletno šolo. Pouk je potekal v domačem jeziku in je bil brezplačen. V Žireh taka triletna šola najbrž ni delovala.

Janez Bleiweis je leta 1858 zapisal: "*Kaj dobro mi dopada tukajšnja naprava, da tako imenovana nedeljska šola ni ob nedeljah, kadar imata duhovna gospoda že tako dosti opraviti in tudi šolska mladina rada praznuje, ampak da je ob četrkih*". (Dr. Leben Seljak, 2014)

Šolsko kroniko so začeli voditi šele leta 1817. Zato o prvi žirovski šoli nimamo veliko podatkov. Ne vemo, koliko učencev jo je obiskovalo in kateri. Nekateri so šolo obiskovali v Idriji in Škofji Loki.

5.1.2 Žirovska šola od leta 1864 do prve svetovne vojne

Leta 1863 je bil dotedanji učitelj, organist Valentin Albreht, odstavljen. Leta 1864 je prišel v Žiri prvi šolani učitelj Henrik Vizjak, ki naj bi prvo leto učil še v mežnji, naslednje leto pa že v novi šolski stavbi. Vizjaka je zamenjal Jakob Mencinger, njega pa leta 1869 Jožef Čerin. Čerin je začel pisati šolsko kroniko, v kateri so poimensko navedeni vsi učitelji in tudi duhovniki, ki so poučevali verouk. Učitelji so se dokaj pogosto menjavali, večina jih je učilo le 1-3 leta, redki kakšno leto več, samo trije pa več kot 10 let. To so bili: Pavel Šilc (12 let, 1899 -1911, 5 let kot učitelj in 8 let kot nadučitelj), Marija Močnik por. Seljak (25 let, 1902-1927) in Leopold Božič (1875 -1903), ki je vodil žirovsko šolo celih 28 let, učiteljeval pa kar 48 let.

Leta 1865 naj bi se pričel pouk v novi zgradbi, ki je med Žirovci še danes poznana pod imenom Stara šola. Prva štiri leta niso imeli nobenih pripomočkov, kasneje pa so dobili prvo tablo, globus, atlas, 3 zemljevide in 5 učbenikov. Kmetijska družba je šoli leta 1872 podarila zbirko vrtnarskega orodja. S poučevanjem o sadjarstvu so začeli že leta 1866. Praktični pouk je najprej potekal v sadnem vrtu župnika Janeza Majnika, kasneje so zasadili šolski vrt, učitelji pa so hodili na tečaje v Kmetijsko napredovalno šolo na Dunaj. Deset let so poučevali tudi nemščino, s prihodom prve ženske učiteljice so v letu 1876 uvedli pouk ročnih del za deklice. Do leta 1876 sta obstajala samo dva razreda, leta 1878 se je šola razširila na trirazredno. Kasneje so dodali tudi ponavljalno šolo. Po dolgem čakanju se je uvedla štirirazredna šola. Takrat se je že imenovala Državna osnovna šola v Žireh. Šolsko leto je trajalo od začetka novembra do konca avgusta, po letu 1874 od srede septembra do konca julija. Redni pouk je potekal ločeno za otroke iz bližnjih vasi in za otroke iz oddaljenih vasi. Ti so imeli pouk le dva dni tedensko, ob torkih in petkih. Število učencev se je močno povečalo.

5.1.3 Žirovska osnovna šola med obema vojnama

Ker je tedanja šolska stavba postala premajhna, so nasproti nove žirovske cerkve zgradili novo šolsko stavbo. Število učencev se je namreč povečalo in del stavbe je bil namenjen tudi

stanovanjem učiteljev. Pouk v njej se je začel v letu 1914, v istem letu kot se je začela prva svetovna vojna.

Leta 1921 se je 4-razredna šola, ki jo je obiskovalo 606 otrok, razširila v 6-razredno. V sosednji zasebni hiši je potekal pouk za hribovske otroke. Na hiši je bila tabla z napisom »Oddelek oddaljenih učencev«. Poleg šestih razredov osnovne šole sta obstajala tudi dva razreda ponavljalne šole, ki je bila ukinjena leta 1930.

Za časa Kraljevine Jugoslavije so vpeljali pouk srbohrvaščine (leta 1921) in obvezen ročni pouk za dečke (leta 1926). Precejšen poudarek je bil še vedno na sadjarstvu in tudi na gozdarstvu. Leta 1931 je občina šoli za drevesnico odstopila parcelo za župno cerkvijo. V šolski drevesnici so otroci posadili orehove plodove in sadike, ki jih je darovala banska drevesnica. Leta 1938 je šola Žirovcem razdelila 424 vzgojenih štiriletnih orehovitih sadik, na novo so posadili 370 enoletnih in 30 dvoletnih sadik. Učili so se tudi pogozdovanja: leta 1932 so posadili 500 smrek na gozdni parceli žirovskega župana Leopolda Nagliča, leta 1936 pa 500 smrek v Brekovicah na parceli Filipa Potočnika.

Zaradi velike količine snega je bila šola februarja 1928 zaprta, pouk pa je odpadel tudi v času epidemij španske gripe (1918), dizenterije (1920) in davice (1931, 1932). Šolska kronika omenja tudi dve katastrofalni povodnji (18. 6. 1925 in 29. 9. 1926) ter potres (1. 1. 1926).

Že pred drugo svetovno vojno so v Žireh obstajale tudi čipkarska, obrtna in gospodinjska šola.

V času nemške okupacije med drugo svetovno vojno je bila šola nemška. Šolsko stavbo so med vojno požgali partizani.

5.1.4 Partizanska šola

Med drugo svetovno vojno so na osvobojenem ozemlju delovale tudi partizanske šole. V Žireh so po osvoboditvi (23. oktobra 1943) pričeli razmišljati o ustanovitvi šole, ki je začela delovati februarja 1944 pri Modrijanovcu na Selu. To je bila prva partizanska šola v Sloveniji. Obstajal je že pravi šolski sistem, ki pa je deloval v nenormalnih okoliščinah. Partizansko šolo so obiskovali skoraj vsi šoloobvezni otroci, tudi otroci domobrancev. Obstajalo je 9 oddelkov, učencev je bilo od 317 do 340, poučevalo pa je 7 učiteljic in sicer vsaka v drugi »šoli«. Učilnice so se nahajale pri Modrijanovcu, pri Mrovcu v Žireh, v gostilni pri Bahaču v Stari vasi, v gostilni pri Županu na Dobračevi, v hiši »pri Lipetu«, v hiši Jožeta Kavčiča v Stari vasi ter v hiši Jakoba Poljanška v Žireh. Po okoliških hribih pa sta delovali šoli na Koprivniku, pri Grudnu in v Ledinah.

V naslednjem šolskem letu 1945/1946 so obstajali štirje razredi osnovne šole ter dva razreda višje ljudske šole (nižje gimnazije). Učilnice so bile na 4 lokacijah: v gasilskem domu v Žireh, pri Mrovcu, pri Bahaču in v prostorih »gimnazije« na Dobračevi. Ravno tako je bilo v šolskem letu 1946/47, le da je to leto učilnica v Stari vasi preselila od Bahača k Zajcu.

5.1.5 Šola po drugi svetovni vojni

Temelje za sedanjo šolo so postavili leta 1947, dve leti zatem pa je bila stavba že zgrajena v surovem stanju in pokrita. Delna otvoritev je bila 29. 11. 1950, ko se je v pritličje vselila osnovna šola. Oddaljeni otroci so imeli prva leta pouk drugje, v letih 1945-1956 sta bili šoli tudi v Račevi in v Brekovicah.

5.2 ŽIROVSKE ŠOLSKE STAVBE

Organizirano izobraževanje v Žireh poteka od leta 1817. Prva šola je bila v mežniji poleg stare žirovske cerkve. Do danes je pouk potekal v petih različnih stavbah. Med drugo svetovno vojno in v nekaj letih po njej pa še na večih nadomestnih lokacijah. Od petih najpomembnejših šolskih stavb danes stojijo še štiri:

1. šolska stavba: stara mežnija ali Špicarjeva ledenica (1779-1864),
2. šolska stavba: Boštjanova hiša (1848–1863),
3. šolska stavba: »Stara šola« (1865–1914),
4. šolska stavba: »Nova šola«, ki je danes ni več (1914–1944),
5. šolska stavba: današnja šola (od 1950 dalje).

5.2.1 Prva šolska stavba: stara mežnija ali Špicarjeva ledenica (1779–1864)

Fotografija št. 2: Nekdanja mežnija ali Špicarjeva ledenica, v kateri je bila prva žirovska osnovna šola.

V Žireh se je pouk začel leta 1778, vendar še ni bilo primerne prostora za učilnico. Leta 1771 je pogorela skoraj cela vas (24 od 39 hiš), skoraj zagotovo tudi mežnija. Zato so za namene šole, na stroške loškega gospostva, sezidali novo hišo, ki je obenem služila tudi kot mežnija. Hiša je dobila hišno številko Žiri 29. Stala je med cerkvijo in župniščem. Bila je majhna hiška z dvema sobama, v eni je bila učilnica, v drugi pa je stanoval cerkovnik. V njej so poučevali 85 let. Okoli leta 1925 je župnik, zaradi finančnih težav, prodal staro cerkev in pokopališče. Mežnijo je kupil gostilničar

Janez Lenger, ki jo je preuredil v ledenico za potrebe svoje gostilne. Stavba še stoji, vendar po izgledu ni več enaka prvotni.

5.2.2 Druga šolska stavba: Boštjanova hiša (1848-1863)

Prva žirovska šola je bila v mežnji, kjer naj bi pouk potekal vse do leta 1864. Tega leta je žirovska soseska kupila stavbo, v kateri je bila v naslednjih desetletjih žirovska šola, danes poznana kot »stara šola«. Skoraj zagotovo je zadnjih 10 let učitelj Valentin Albreht poučeval tudi v svoji hiši, ki jo je zgradil leta 1840, poleg župnišča. V njej je živel vse do svoje smrti. Ko je leta 1863 izgubil službo učitelja, je poleg organista opravljal tudi službo poštarja. Valentinova hiša je danes znana kot Boštjanova hiša (danes Starožirovska cesta 21). Ime je dobila po možu Valentinove vnukinje. Pouk v žirovski šoli je bil bolj za silo, kadar je sploh bil. Praviloma naj bi bil pouk ob nedeljah in praznikih po maši.

Fotografiji št. 3, 4: Boštjanova hiša.

5.2.3 Tretja šolska stavba: »Stara šola« (1865–1914)

Leta 1865 se je pričel pouk v novi zgradbi, ki je med Žirovci še danes poznana pod imenom Stara šola, muzej in knjižnica (Žiri 24, danes Tabor 2). Spada med najstarejše stavbe v Žireh. Stara šola je enonadstropna gruntarska hiša, zgrajena med 17. in 18. stoletjem. Leta 1754 je bila v lasti Jurija Kalana z Visokega, ki je takrat opravljal službo župana treh uradov loškega gospostva. Naslednji lastniki so bili Gantarji, vendar so gruntarsko hišo »zapravili« in se okoli leta 1820 preselili v svoj hlev (Štalarjevo hišo), hišo pa so prodali. Občina jo je za potrebe šole kupila leta 1864 in zanjo dala 3501 goldinar.

V šoli ni bilo leta 1869 še nobenih učnih pripomočkov. Prve so dobili šele novembra 1869 to so bile stenske table. V naslednjem letu so dobili še globus, atlas, 3 zemljevide ter 5 učbenikov.

V šolskem letu 1885/1886 je bilo v to šolo vpisanih 431 otrok, 243 iz bližnjih krajev in 188 iz oddaljenih. Zaradi porasta števila učencev in števila razredov je postala Stara šola premajhna, saj ni služila le pouku, temveč tudi za stanovanje učiteljem.

Janez Bleiweis je leta 1858 obiskal Žiri in je v članku z naslovom »Od Ljubljane do Žirov«, ki je bil objavljen v Kmetijskih in rokodelskih novicah, takole opisal žirovsko šolo: *»Živa potreba, na katero pa morajo Žirovčanje kmali misliti, je nova cerkev in nova šola. Obojne ste zdaj res take, da niste za popravljati več; treba je novih. Veliki fari ne zadostuje več majhna, nizka, temna, vsa našarjena cerkev; uborno šolsko poslopje pa tudi vpije po novem prostornišem, ker fara šteje okoli 500 za šolo ugodnih otrok. Kaj dobro mi dopada tukajšna naprava, da tako imenovana nedeljska šola ni ob nedeljah, kadar imata duhovna gospoda že tako dosti opraviti in tudi šolska mladina rada praznuje, ampak da je ob četertkih. Tudi za podučenje mladih in starih Žirovčanov v sadjoreji ni menda nikjer lepše priložnosti kakor je tukaj; lepi vert farovski, ravno pred farovžem, zasajen z obilnim mladim sadnim drevjem, in pa gospod fajmošter Majnik, vsi unet učenec nepozabljivega gospoda Pirca in zdaj sami sadjorejstva marljiv učnik: kaj je treba več, da bi se po celi dolini razlil blagoslov dobrotne sadjoreje!«* (Beiweis. Kmetijske in rokodelske novice, 1858)

Fotografija št. 5: »Stara šola« danes nudi prostor žirovski knjižnici in muzeju. Država jo je leta 2005 razglasila za kulturni spomenik.

5.2.4 Četrta šolska stavba: »Nova šola«, ki je danes ni več (1914–1944)

Novo šolsko stavbo so zgradili leta 1914 nasproti nove cerkve (takrat Žiri 15). Delovati je pričela ravno v letu, ko se je začela prva svetovna vojna. Tudi njen konec je zaznamovala vojna, saj so šolo februarja leta 1944 požgali partizani. Zgrajena je bila z občinskim denarjem. Občina je za gradnjo prispevala (takratnih) 25 000 kron, občani pa so prostovoljno dovažali stavbni material. Vendar je prišlo do težav zato, ker je stala na zemlji, ki jo je Katarina Kopše takrat darovala cerkvi. Leta 1925, ko je bil župnik v finančnih težavah, je od občine zahteval najemnino za vsa leta nazaj. Občina se je z dokazili uprla, da je stavba njena last. Na koncu je občina tožbo izgubila.

Leta 1921 se je 4-razredna šola razširila v 6-razredno šolo, ki jo je obiskovalo 606 otrok. Takrat so hribovsko šolo preselili v sosednjo hišo, kjer je bila trgovina z mešanim blagom.

Fotografija št. 6: V desni hiši nasproti cerkve je bila žirovska šola v obdobju med obema svetovnjima vojnama. Slikano ob poplavih leta 1926.

Fotografija št. 7: Prostor, kjer je nekoč stala šola.

Na željo staršev so pouk ponovno začeli uvajati spomladi 1944. Izvajali so ga na različnih lokacijah v Žireh in okoliških vaseh. Na pobudo KO OF Žiri je 4. septembra 1944, v osvobojenih Žireh, ponovno stekel redni šolski pouk v štirih razredih z 10 oddelki. Poučevale so partizanske učiteljice, šolo je obiskovalo 339 otrok. Partizanske šole so bile na različnih lokacijah.

5.2.5 Peta šolska stavba: današnja šola (od 1950 dalje)

Temelje za sedanjo šolo so postavili leta 1947. Dve leti zatem je bila stavba že zgrajena in pokrita. Delna otvoritev je bila 29. 11. 1950, ko se je v pritličje vselila osnovna šola. Oddaljeni otroci so imeli prva leta pouk drugje. V letih 1945-1956 sta bili šoli tudi v Račevi in v Brekovicah.

Leta 1972 so prostore v šolski stavbi temeljito obnovili. Kmalu pa se je pojavila potreba po novi športni dvorani in dozidavi šole. Športno dvorano so otvorili leta 1975 prizidek nove šole pa 1981. Stari del šole že postaja premajhen in nefunkcionalen, tudi telovadnica ne zadošča več vsem potrebam po rekreaciji Žirovcev. V pripravi so že načrti za novo šolo in športno dvorano.

Fotografiji št. 8, 9: Današnja šola.

SREDA — 4. OKTOBRA 1972

Otroci iz Žirov in okoljskih krajev so v ponedeljek prvič prestopili prag prenovljenih šolskih prostorov. Slovesne otvoritve so se v petek udeležili številni gostje in domačini. — Foto: J. Govekar

Prenovljena šola v Žireh

V Žireh bo v nekaj letih s plačevanjem samoprispjevka rešeno vprašanje šolskih prostorov in vzgojno-varstvenega zavoda

V petek je bila v Žireh slovesna otvoritev prenovljenih šolskih prostorov. Udeležili so se številni gostje, domačini in upokojeni učitelji, ki so nekdanje učili na tej šoli.

Žirovska šola je v zadnjih nekaj tednih dobila malone popolnoma novo podobo. Urejeno je bilo novo centralno ogrevanje, vodovodna inštalacija, električna napeljava, ozvočenje, položen je bil parket, šolski prostori so bili prepleškani, narejena pa so bila še nekatera manjša dela. Celotna naložba je znašala blizu 1.300.000 novih dinarjev.

Vsa sredstva za obnovitev šolskih prostorov so bila zbrana s samoprispjevkom, ki so ga začeli Žirovci plačevati po glasovanju v novembru leta 1970.

In kaj bo v prihodnje še treba urediti? S pomočjo samoprispjevka bo že prihodnje leto zgrajena nova vzgojno-varstvena ustanova, ki bo lahko sprejela 120 otrok. Ob enem bo urejena tudi osrednja kuhinja za šolo. Novi prostori bodo že omogočali pripravo celoletne male šole za žirovske malčke. Gradnja telovadnice — prepotrebne objekta za Žiri — in prizidka ob novi šoli z urejenimi štirimi kabinetmi se bo začela kakor hitro bo gospodarsko stanje to dovoljevalo.

Na petkovi proslavi, sodelovali so komorni mladinski pevski zbor, mladinski pevski zbor, recitatotiji ter instrumentalisti domače šole, so lahko udeleženci spoznali pestro življenje učencev žirovske šole Padlih prvoborcev. Izvedeli smo, da v okviru športnega društva deluje

atletska, roketna, smučarska, košarkarska, namiznoteniška in šahovska sekcija ter sekcija za drsanje. Dekleta so bila letos že četrte republiške prvakinje v košarki, lani so bile državne prvakinje in letos še republiške klubske prvakinje. Zato se bodo prihodnje leto ob 15-letnici delovanja športnega društva na šoli športniki res lahko pohvalili z lepimi rezultati, ki so jih dosegli v preteklih letih.

Poleg športnikov velja še posebej omeniti izvrstne pevce žirovske šole. Brez njih skorajda ne mine nobena proslava v kraju in tudi v občinskem merilu so se že dobro uveljavili. Mladinski komorni zbor je prejel povabilo za udeležbo na zveznem tekmovanju pevskih zborov, ki bo prihodnje leto.

J. Govekar

Fotografija št. 10: Časopisni izrezek o prenovi naše šole.

6 RAZISKOVALNI DEL

Kot sem že omenila, sva se raziskovalnega dela lotili skupaj s sošolko Saro, ki pa je opravila zanemarljiv del svoje naloge. Kljub temu sem v besedilu pustila dvojino, saj sem nalogo izdelovala sprti, težko pa bi bilo tudi ločiti njen del od mojega.

V raziskovalnem delu sva želeli spoznati, kakšna je bila opremljenost šole, predmetnik, dogajanja v šoli, odnosi med starši in učitelji ... v različnih časovnih obdobjih. V ta namen sva oblikovali vprašalnik, s pomočjo katerega sva pridobili večino informacij (priloga št. 2). Vprašalnike sva razdelili tistim učenkam in učencem zadnje triade, ki jih zanima preteklost in se radi pogovarjajo s svojimi starimi starši. Ker je večina intervjuvancev navedla le ime in ne tudi priimka, nekateri pa celo niso želeli biti imenovani, sva pod ustne vire navedli imena učenk in učencev, ki so opravili razgovor in ga zapisali. Vrnjenih sva dobili 46 vprašalnikov. Nekaj intervjujev sva opravili tudi sami, najzanimivejšega, to je pogovor z gospodam Alfonzom Zajcem, krajevnim domoznancem, v celoti prilagava. Opravili sva tudi intervju z gospo Marto in gospodom Darijem Erznožnikom, upokojenima učiteljema, ki sta dolga leta poučevala in vzgajala številne žirovske generacije. Pri gospodu ravnatelju Marijanu Žaklju sva si sposodili šolsko kroniko, jo prebrali in iz nje izpisali nama zanimive podatke.

Rezultate najinega raziskovanja bova prikazali v nadaljevanju raziskovalne naloge, v kateri sva intervjuvance razdelili v tri starostne skupine in sicer: najstarejša generacija (starost nad 80 let), srednja (61 do 79 let) in najmlajša (50 do 60 let). V najstarejšo generacijo so vključene naše prababice in pradedki, v ostali dve pa dedki in babice oziroma na Žirovskem večinoma imenovani stari ata in stara mama.

V nalogi sva vedno uporabili moško slovnično obliko učitelj in učenec, vendar sva s tem mislili na oba spola, tako učiteljice kot učitelje ter učenec – učenka.

6.1 PRVI ŠOLSKI DAN

Najprej naju je zanimalo, ali se intervjuvanci spomnijo svojega prvega šolskega dne, kakšni so bili njihovi prvi vtisi o šoli, ko so jo prvič videli znotraj, in ali so za njih takrat v šoli pripravili kaj posebnega. Vprašali sva jih tudi, ali jih je kdo pospremil v šolo: starši, bratje, sestre.

6.1.1 Prvi šolski dan

Najstarejša generacija se prvega šolskega dne ne spominja.

Srednja in najmlajša generacija se ga večina spomnita, a so prevladovali odgovori, da se ni zgodilo nič posebnega. Izstopajo pa naslednji opisi.

Neimenovan (1943): *"Da, zelo dobro se spomnim. Bila je velika čevljarska delavnica, ki so jo spremenili v učilnico. Na sredini razreda je bila železna peč, kamor smo pozimi nalagali polena, da nas je ogrelo (cel razred). Učiteljica je bila že prvi dan zelo stroga, zato smo se je zelo bali. V roki je vedno imela ravnilo, s katerim je udarila po prstih, če nisi bil priden. Vedno je nosila črn predpasnik."*

Ivanka (1943): *"Prvi šolski dan me je v šolo pospremila moja mama. Pot do šole je bila dolga, saj smo morali hoditi peš. Strah me je bilo, saj nisem vedela, kaj me čaka. S seboj nisem imela nobene reči."*

Andreja (1960): *"Da, bilo me je zelo strah velike učilnice, učiteljice in novih sošolcev. Zelo sem se bala srečanja s starejšimi učenci na šoli, saj me je brat vedno strašil, kakšni, da so."*

6.1.2 Program in pogostitev na prvi šolski dan

Starejši in srednji generaciji niso za prvi šolski dan pripravili nič posebnega ali pa se tega niti ne spomnijo. S poukom so pričeli takoj, ko so prišli v šolo.

Ivanka (1943): *"Pripravili nam niso nič, nobenega programa. Najprej so staršem posredovali navodila za prihajajoči pouk, nato smo začeli z njim."*

Ivanka (1954): *"Nič posebnega. Starši so nas pospremili do vrat, učiteljice pa v razred.«"*

Najmlajšo generacijo so učitelji, skupaj s starši, sprejeli v učilnici in jih včasih že tudi pocrkljali.

Andreja (1960): *"Dobili smo makovo štručko."*

Fotografija št. 11: Šolarji v Račevi leta 1956.

6.1.3 Spomini na prvo »srečanje« s šolsko stavbo in učilnico

Intervjuvance sva vprašali, kakšna se jim je zdela šola, ko so jo prvič videli od znotraj.

Nekaterim se šola ni zdela nič posebnega, bila je dolgočasna, grda, neurejena, s starimi, zdrsanimi klopami in mizami, drugi pa jo opisujejo kot lepo in urejeno. Odgovori so tako različni zato, ker so

generacije različnih starosti obiskovale različne šolske stavbe. Nekateri stavbo »nove šole«, ki jo danes ni več, drugi »partizansko šolo« in tretji današnjo šolsko stavbo.

Neimenovan (1944): *"Zanimiva, ker je spominjala na delavnico."*

Ivana (1943): *"Zdela se mi je prazna, dolgočasna ter zelo stara. Vse mize in klopi so bile že skoraj podrte. Po domače povedano, grozna."*

Urška (1944): *"Imenitna, saj so imele klopi dve luknji, na začetku in na koncu, na sredi pa je bila nekakšna škatlica za svinčnike. Všeč mi je bila tudi zato, ker sem prišla v šolo po vojni.«*

Najmlajšim vprašanim se je šola zdela zelo velika in lepa, bila je lepo urejena in z velikim številom učencev.

Simon (1960): *"Šola se mi je zdela velika, imela je veliko učilnic."*

Andreja (1960): *"Velika, bala sem se, da se izgubim."*

6.1.4 Spremembo na prvi šolski dan

Zanimalo naju je, ali so se prvi šolski dan k pouku odpravili sami, ali jih je kdo pospremil.

Večina vprašanih starejše in srednje generacije jih je v šolo odšlo samih. Če pa so imeli starejše brate ali sestre, so odšli skupaj z njimi. Zelo redki so bili tisti, ki jih je v šolo pospremila mama, nikogar pa ne oče. Mlajšo generacijo pa so v šolo že pospremili starši, vendar ne vseh.

Neimenovana (1947): *"Sama, del poti pa skupaj z neko starejšo gospo."*

Anica (1941): *"V šolo sem šla s starejšim bratom."*

6.2 ŠOLSKE POTREBŠČINE

Veliko vprašanj sva strnili v naslednjem poglavju. Od spominov na šolsko torbo in njihovega odnosa do nje, do učbenikov, učnih pripomočkov pa do oblačil pri športni vzgoji in za v šolo.

6.2.1 Šolska torba

Šolske torbe naših najstarejših intervjuvancev so bile zelo skromne. To so bili večinoma nahrbtniki ali hrbtni torbe, izdelane iz usnja, blaga ali celo lesa. Večinoma so jim jih doma izdelali starši sami. Ena šolska torba je služila vsa leta šolanja.

Jakob (1928): *"Moja šolska torba je bila lesena torba z naramnicami. S svojim denarjem sem jo kupil od sošolca."*

Anton (1938): *"Torba je bila majhna kurirska torbica iz usnja. Velika 30 krat 30 cm. Notri smo dali zvezek in svinčnik. Dobil sem jo od partizanskega kurirja. Nisem je sam izbral."*

Tudi v poznejših letih, po drugi svetovni vojni, so bile torbe skromne. Iz usnja, kartona, lesa, platna, slame, koruznega ličkanja. Izdelali so jim jih doma ali so jo kupili v trgovini, kjer pa ni bilo izbire. Podedovali so jih tudi od starejših bratov ali sester. Ena torba ali največ dve sta morali zdržati vseh osem let šolanja.

Ivanka (1943): *"Moja šolska torba je bila iz navadnega koruznega ličkanja. Spletla jo je sosedka. Odločili smo se za tako, ki je bila primerna velikosti zvezka."*

Francka (1943): *"Moja šolska torba je bila iz kartona. Notri sem dala en zvezek in en svinčnik. Za slovenščino in matematiko smo imeli isti zvezek. Torbo sem nasledila po starejšem bratu. Vedno sem se bala, da se ne bi šolska torba zmočila, ker bi se uničila. Šele v drugem razredu sem dobila svojo torbo."*

Jelka (1948): *"Torba je bila nova, lepa. Kupili so mi jo v trgovini. Modela šolske torbe si nisem izbrala sama. Pazila sem jo, saj sem jo imela več let. V času osnovne šole sem imela dve do tri šolske torbe."*

Anica (1948): *"Šolska torba, ki sem jo imela, je bila iz usnja. Bila je pravokotne oblike. Klicali smo jo "aktovka", saj smo jih nosili v rokah. Dobila sem jo od sester. Nisem je sama izbrala."*

Milena (1951): *"Imela sem dve torbi. Prvo torbo sem dobila od sestre. Drugo torbo so mi kupili večjo. Takrat so bile moderne torbe na zadrgo. Nosili smo jo pod pazduho. Šolske torbe nismo sami izbrali. Na torbo smo zelo pazili. V času osnovne šole sem imela dve torbi, ker se je prva trgala. Če sem torbo poškodovala, so bili starši hudi."*

Cirila (1952): *"Imela sem nahrbtnik, ki se je na vrhu zavezal s vrvico. Narejen je bil iz platna in kadar je deževalo, se je premočil. Nisem sama izbrala šolske torbe, niti ni bilo izbire."*

Tudi najmlajša skupina intervjuvancev je imela preproste, največkrat usnjene torbe. Kupili so jih v trgovini Žirovka ali so jim jo izdelali doma, saj je bilo veliko Žirovcev čevljarjev. Vsa leta osnovnega šolanja so imeli največ dve torbi.

Francka (1960): *"Moja šolska torba je bila čisto navadna, izdelana iz rjavega usnja, podolgovata, imela je en predal in zapenjala se je z dvema kovinskima »šnodlama«. Imela je dve naramnici in nosila sem jo na hrbtu. Bila je pusta, brez okrasnih šivov, zadrge, poslika ... Ampak bila je nova torba. Nekateri sošolci, če so imeli starejše brate ali sestre, so imeli stare, že rabljene torbe. Večina učencev je imelo enake torbe. Mama mi jo je kupila v trgovini pri »Kržišniku« in bila je edini model v tej trgovini, torej jo nisem mogla izbrati. Ni mi bila všeč. V času osnovne šole sem imela dve torbi: prva, že opisana, od 1. do 4. razreda, druga, od 5. do 8. razreda. Ta je bila pa lepa, po mojem okusu, olivno zelene barve, z dvema razdelkoma, pokončna, z eno naramnico, in nosila sem jo le na eni rami."*

Simon (1960): *"Torba je bila majhna, usnjena z dvema predaloma in brez naramnic. Izdelal jo je*

moj dedek, ki je bil čevljar. Model torbe je izbral dedek. V osnovni šoli sem imel eno ali dve šolski torbi."

Martin (1960): *"Bila je rjava z dvema naramnicama. Kupili smo jo v trgovini, kjer je zdaj Gepard. Bila je samo ena, zato nisem imel izbire. Nanjo sem pazil, saj sem jo imel 5 let, torej v osnovni šoli dve šolski torbi."*

Fotografija št. 12: Šolska torba gospe Milene Kavčič.

6.2.2 Odnos do šolske torbe

Vse generacije so imele do torb spoštljiv odnos in so nanje zelo pazili. Ena torba je morala zdržati več let šolanja. Doma so bili starši zelo jezni, če so torbo poškodovali. Za kazen so morali poškodovano torbo popraviti sami, bili so tudi tepeni. Usnjene so dali zašiti čevljarju. Torbe niso brcali ali je metali tudi zato, ker bi se v njej razlilo črnilo.

Ivanka (1943): *"Do torbe sem imela dober, a hkrati slab odnos, saj sem se počutila, da imam najslabšo torbo izmed vseh."*

Jože (1944): *"Metali smo jo, ker je bila ničvredna. Imel sem eno šolsko torbo vseh osem let. Če sem torbo poškodoval, sem bil tepen."*

Marija (1960): *»Na torbo sem zelo pazila, a če se mi je poškodovala (strgala naramnica, zaponka), sem jo odnesla na popravilo k čevljarju. To je bil v Novi vasi kar g. Jože Stanonik, ki je imel šivalni stroj.«*

6.2.3 Učbeniki

Sogovornike sva vprašali, kje so kupili oziroma dobili učbenike in kako so ravnali z njimi.

Prav vse generacije so povedale, da so bili učbeniki njihova last in da so jih kupili, bodisi nove v trgovini ali rabljene od starejših otrok. Povedali so tudi, da se vsebina učbenikov ni spreminjala,

zato so starši kupili učbenik le najstarejšemu otroku v družini, vsi ostali so jih uporabljali za njim. Tudi pazili so na učbenike, kajti po končani uporabi so jih prodali mlajšim učencem. Cena je bila višja, če so bili lepo ohranjeni. Pa tudi vsak je želel imeti lepe knjige, četudi so bile že rabljene. Nove učbenike so imeli običajno le otroci iz bolj bogatih družin. Seveda pa se je število učbenikov povečevalo skozi čas. Prva generacija se spomni samo računice, naslednja je že imela berilo, učbenik za matematiko, zemljepis, zgodovino ... Delovnih zvezkov niso poznali.

Frani (1934): *»Učbenike so starši kupili najstarejšemu otroku, za njim pa so jih imeli še mlajši bratje in sestre. Morali smo jih zelo paziti.«*

Milena 1951: *»Učbenike sem dobivala od soseda, zvezke pa smo kupili sami. Da smo kupili učbenike, smo otroci morali nabirati borovnice.«*

Viktor (1950): *»Učbeniki so bili naša last. Kupili smo jih v knjigarni ali od starejših prijateljev. Lepo smo jih zavili. Na njih nismo nič pisali ali ovitke mečkali, saj smo jih naslednje leto prodali.«*

Andreja (1960): *»Učbenike smo si otroci prodajali med seboj. Jaz sem jih vedno kupila od prijateljice Nade, ki je eno leto starejša od mene, ona pa od Ivana Gantarja, fanta, kateremu so starši vedno kupili nove učbenike. Vsi smo zelo pazili nanje, saj smo jih prodali naprej in morali so biti lepi. Jaz sem jih prodala prijateljici Albinici, ona pa naprej. Učbeniki so bili veljavni več let.«*

6.2.4 Šolske potrebščine

Število šolskih potrebščin se je povečevalo glede na generacije. Najstarejša generacija je običajno imela leseno peresnico, navadni svinčnik, pero, tinto (črnilo) in enega ali dva zvezka. Kasneje so se pojavile barvice, nalivna peresa, radirke, šilčki in kemični svinčniki. Seveda pa je bilo število in vrsta potrebščin veliko manjše kot je danes. Pa danes potrebujemo prav vse?

Marija (1960): *»Nalivno pero, kemični svinčnik, a samo za rdečo barvo. Kdor je imel kemični svinčnik z večimi barvami, kupil se je le v Italiji, je bil pravi frajer. Najbolj cenjeni so bili tisti s kombinacijo kar 6 barv, a jaz ga nisem nikoli imela. Imela sem le kombinacijo z dvema barvama, svinčnik, radirka (samo kovinska je obstajala), ravnilo, šestilo, suhe barvice (flomastrov še ni bilo), peresnico.«*

Fotografija št. 13: Peresnica g. Alfonza Zajca.

6.2.5 Oblačila pri telovadbi

Danes premoremo najrazličnejša oblačila, namenjena posamezni športni aktivnosti. Posebna za hojo v hribe, kolesarjenje, rolanje ... Kako pa je bilo s športnimi oblačili v preteklosti?

Najstarejši intervjuvanci navajajo, da v njihovem času sploh niso imeli športne vzgoje, pač pa so občasno odšli na prosto, kjer so izvajali določene vaje. Ostali dve starostni skupini pa sta že imeli oblačila, namenjene športni vzgoji.

Frani (1934): *»Nosili smo kratke hlače, navadno kratko majico, bili smo bosí.«*

Milena (1951): *»Za telovadbo mi je naredila hlače mama. Bile so črne. Copate mi je prav tako naredila mama. Bili so iz gume, črni. V razredu smo nosili doma narejene štrikane copate.«*

Simon (1960): *»Pri telovadbi so dekleta morala imeti obvezno ali tesno oprijet črn dres, ali kratke hlače in majico ter navadne copate (črne, z elastiko).«*

6.2.6 Oblačila in obutev za v šolo

Za v šolo so imeli oblečena večinoma ista oblačila kot doma. Razen, če so delali na njivi ali travniku, so jih zamenjali, saj so oblačila morala biti čista in zašita. Tudi sicer so imeli malo oblačil, pogosto samo eno boljšo in lepšo, ki je bila namenjena za v k maši ob nedeljah.

Berta (1933): *»Deklice smo nosile krila tako poleti kot pozimi, jopice in nogavice s podvezami, pozimi plašče in čevlje, ki so jih izdelali čevljarji.«*

Anica (1941): *»Nosila sem krilo, doma pleteno jopico in lepšo oprano obleko ter obutev. To so bili visoki čevlji, do pozne jeseni in pomladi smo hodili bosí.«*

Ivanka (1950): *»Da. Doma smo imeli umazane, strgana oblačila. Za v šolo pa so imeli malo boljše.«*

Milena 1951: *»V šoli smo nosili trenirke, bile so bombažne, štrikane jope, brezrokavnike, deklice krila. Bund ni bilo. Pozimi smo namesto bund nosili plašče.«*

Marija (1960): *»Športnih copat še ni bilo, tudi košarkarske tekme smo igrali v all starkah. Kdor je imel ta visoke, je bil frajer. Na planinskih pohodih smo bili oblečeni v navadne hlače in obuti v navadne čevlje (nizki čevlji na vezalke), ki so nas pogosto pošteno ožulili. Pozimi pa smo na pohodih, ali pri smučanju imeli doma spletene puloverje, kape, rokavice in šale ter oprijete elastične hlače (špichoze). Bund ni bilo, nekateri so imeli daljše suknjiče iz blaga (marsovčke - podolgovati, večji gumbi, kapuca). Za v šolo smo imeli posebna oblačila, ki si jih takoj po prihodu domov slekel in skrbno shranil v omaro. Isto obutev. Za doma pa smo imeli slabša oblačila: zašite hlače ...«*

6.3 UČNI PRIPOMOČKI IN UČILA

Katere učne pripomočke so uporabljali pri različnih predmetih, kje so bili ti shranjeni, ali so jih lahko uporabljali tudi učenci in kako so reagirali starši, če so jih poškodovali ali uničili, naju je zanimalo v tem poglavju.

6.3.1 Učni pripomočki in učila

Število učnih pripomočkov se je povečevalo glede na starost generacije.

Pripomočki, ki jih je uporabljala pri pouku najstarejša generacija so bili: lesen, samostoječ računalnik s kroglicami, zemljevid in globus. Na steni je visela tabla, na katero so pisali s kredo. Pri matematiki so za merjenje uporabljali lesen meter. Vsi učni pripomočki so bili shranjeni v omari v razredu ali zbornici. Nekateri so k učnim pripomočkom dodali še palico, ki jo je učitelj uporabljal za kazanje na tablo ali kaznovanje, tepež.

Srednja generacija navaja, da so pri geografiji že uporabljali globus in stenski zemljevid, katerega je reditelj po koncu ure zvil in odnesel v kabinet. Nekdo se celo spomni, da so imeli relief, atlas in kompas. Pri pouku matematike so imeli največ pripomočkov: kotomer, trikotnik, veliko (leseno) šestilo za na tablo, geotrikotnik in metrsko palico. Za lažje učenje in razumevanje kemije so uporabljali: epruvete, pincete, gorilnik, razne tekočine, nekdo pa se spominja, da so imeli prav posebno knjižico za kemijo. Na steni je visela tabla, pod njo polička in na njej kreda in goba za brisanje. Rezervno kredo pa je imela učiteljica shranjeno v predalu katedra. Učila so bila shranjena v učilnici v omari, zaradi večje varnosti tudi v kabinetu ali pa kar v zbornici. V razred jih je prinesel učitelj sam, kasneje pa so za to poskrbeli reditelji.

Ivanka (1943): *"Zemljevid (bil mi je zelo všeč, razumela sem vse, zemljepis mi še zdaj pomaga v vsakdanjem življenju), globus, spomnim se tudi mikroskopa, ki nam je bil zelo redko kdaj na voljo."*

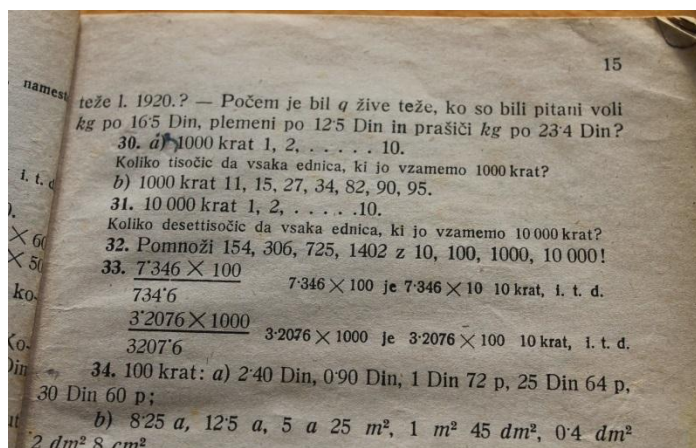
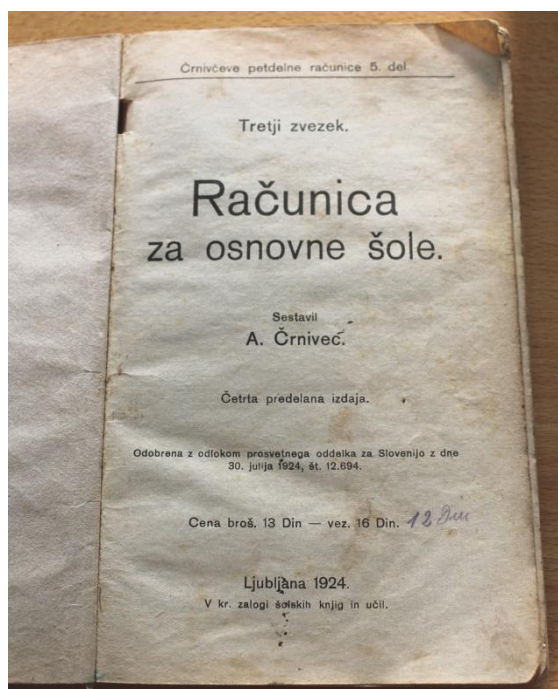
Julijana (1943): *»V razredu so bili naslednji pripomočki: tabla, globus, zemljevidi ter slike pisateljev in pesnikov.«*

Najmlajša generacija se spomni, da so uporabljali: stenske zemljevide, grafoskop in episkop. Za lažje razumevanje človeka so pri biologiji uporabljali "kostkota" oz. model okostja, pri matematiki pa šestilo in ravnilo. Vse je bilo shranjeno v omari v učilnici.

Vse generacije navajajo, da je bilo strogo prepovedano uporabljati učila brez prisotnosti učitelja.

Fotografija št. 14: Stavnica iz leta 1962.

Fotografiji št. 15, 16: Učbenik za matematiko iz leta 1924.

Fotografija št. 17: Zvezek iz 20 - tih let prejšnjega stoletja.

6.3.2 Odzivi učiteljev, če so učenci učilo poškodovali ali uničili

Večina starejše generacije navaja, da se sploh ne spomnijo, da bi kdaj kdo kaj poškodoval, saj so se zelo bali tako učiteljev kot staršev. Kazen s strani učiteljev je bila, da so jih dobili s palico po roki, zlasti po prstih, klofuto, klečati so morali v kotu, tudi na koruzi. Morali so na pogovor k gospodu ravnatelju, ki je bil zelo jezen. Seveda so učitelji o dejanju obvestili tudi starše. V hujših primerih so učenci s strani šole dobili ukor (vzgojni ukrep), kasnejše generacije pa navajajo, da je razrednik lahko prekršek upošteval tudi pri oceni iz vedenja.

Marija (1945): *"Uporabljali so jih lahko samo učitelji, pri raznih krožkih pa tudi učenci. Če smo kakšen pripomoček poškodovali, nas je učitelj okaral, po potrebi pa tudi ravnatelj."*

Franc (1937): *"Če je učitelj kakšnega videl, ki je kaj poškodoval, je pela šiba."*

6.3.3 Odzivi staršev, če so njihovi otroci učilo poškodovali ali uničili

Prav vsi vprašani, ne glede na starost, se spominjajo, da so bili starši zelo hudi, če so izvedeli, da so poškodovali ali celo uničili kakšno učilo. Najpogosteje so bili okregani, tepeni, tudi s palico, morali so klečati. Na različne načine so morali prislužiti denar, npr. poleti so nabirali borovnice, kumino, arniko, lapuh, tršnikovno ..., da so s svojim denarjem plačali uničeno. Starši so jim denar le posodili in vedno so ga zahtevali nazaj. Seveda pa je večina vprašanih odgovorilo, da nima takšnih izkušenj, saj so bili pazljivi in ubogljivi.

Cirila (1952): *"Starši so bili zelo jezni in smo dobili kazen. Večjo, ko si naredil škodo, večja je bila kazen."*

Anica (1941): *"Starši so morali na razgovor, morali smo ali klečat ali stati v kotu. Učenci smo se bali poškodovati šolsko lastnino."*

Franc (1943): *"Pripomočkov nismo veliko uporabljali. Če si pripomoček poškodoval, si ga moral plačati in še tepen si bil."*

Vinko (1943): *"Tepeni smo bili doma, svoje prihranke smo morali dati za novo učilo."*

Marija (1960): *"Seveda jih nismo smeli uporabljati učenci, pač pa le učitelj. Prepovedano se jih je bilo dotikati, a so kljub temu najhrabrejši sošolci »kostkotu« v usta dali zvit papir (cigareto) in, ker ga niso pravočasno odstranili, je bila jeza učiteljice Jelke nepopisna. Dobili so podpis in starši so bili vabljeni na pogovor v šolo. Bili so zelo jezni. Fantje iz sosednjega razreda so se podili po učilnici, globus je padel na tla in se poškodoval. Morali so kupiti novega. Starši so bili zelo hudi, četudi je učitelj le na roditeljskem sestanku povedal, da smo kaj poškodovali. Pri nekaterih sošolcih je padla doma tudi kakšna klobuta. Učitelju so starši brezpogojno verjeli."*

6.4 OPREMLJENOST UČILNIC IN ŠOLE

V poglavju naju je zanimalo, s kakšnim pohištvom so bile opremljene učilnice, s čim so prostor ogrevali in kateri simboli so zaznamovali njihov čas.

6.4.1 Pohištvo v učilnicah

Opremljenost učilnic se je spreminjala skozi čas. Najstarejša generacija navaja, da so bile v učilnicah mize za učence, posebna za učiteljico (kateder), stoli, tabla in skromna omara, v kateri so bili učni pripomočki in učiteljičine stvari. Oprema je bila odvisna tudi od starosti in vzdrževanosti šolskega poslopja. Nekateri se spomnijo, da so bili po učilnicah stoli različnih velikosti, za najmlajše najmanjši, za najstarejše največji. O telovadnici se jim še sanjalo ni, kaj bi to bilo.

Berta (1933): *"Šolska miza z vdolbinico, v kateri je bila posodica s črnilom, stoli in učiteljeva omara, v kateri so bili šolski pripomočki."*

Janez (1924): *"Klopi so bile združene skupaj s stolom in stola od mize nisi mogel premakniti. Pohištvo je bilo staro in grdo in kmalu po prvem razredu smo dobili novo. Ni bilo omar, bila je samo ena peč in vrč z vodo, saj v učilnici še ni bilo tekoče vode, torej tudi umivalnika ne."*

V kasnejši generaciji so bila mnenja o šoli različna. Nekaterim se je zdela zelo lepa in urejena, spet drugim pa zanemarjena in pusta. Prav vse učilnice pa so imele mize, stole, kateder, tablo in nekaj omar. Nekateri se spomnijo še stojala za zemljevid ter pod mizo dve polički, kamor so dali šolske potrebščine. Njihovo mnenje je tako različno zato, ker so sprva, na razredni stopnji obiskovali staro šolsko poslopje »nove šole«, po letu 1950 pa so s poukom nadaljevali v današnji šolski stavbi.

Franc (1942): *"Mize so bile stare, lesene, umazane. Stoli so se majali. Ko je učitelj pisal po tabli, je zelo škripalo, palice so bile vedno prisotne."*

Ivanka (1943): *"Učilnica je bila stara, grda, mize so komaj še stale skupaj. Stene so bile nepopleskane, grde. Prostor je bil ogromen. V njem je stala le ena stara velika omara, v kateri so bili vsi učiteljičini pripomočki."*

Anica (1941): *"V učilnicah so bile mize stare, popisane, polite s črnilom, lesene. Omare so stale ob zadnji steni."*

Najmlajša generacija, ki je pouk obiskovala v sedanji šoli, se spominja, da so bile mize zelene barve, z dvema poličkama spodaj, leseni stoli, spredaj je visela tabla zelene barve. Na stranskih stenah so bile table, na katere so pritrjevali risbice. Zadnja stran je bila namenjena omaram. Tudi te so bile zelene barve, lesene, vanje so shranjevali potrebščine, npr. za likovni pouk.

Marija (1960): *"Pouk je potekel v treh izmenah, s pričetkom ob 8.00, 10.40 in 13.10 za razredno stopnjo, od 1. do vključno 4. razreda, za predmetno stopnjo pa le dopoldne. V starem delu današnje šole so bile razredni stopnji namenjene učilnice v pritličju, na srednjem in zgornjem nadstropju pa predmetni stopnji. Učilnice so že bile namenjene določenim predmetom tako, da so bile že tudi nekoliko opremljene namenu, npr. v učilnici slovenščine so bili po stenah plakati pisateljev, v učilnici glasbe je bil zadaj velik klavir. Tla so bila pokrita s parketom, s stropa so visele velike luči. Telovadbo smo imeli na spodnjem hodniku ali v prizidku. Današnje telovadnice še ni bilo, tudi stadiona ne in ne igrišča za šolo. Na mestu današnje telovadnice je bilo roketno igrišče (pesek), asfaltirano košarkarsko pa na mestu današnjega novejšega dela šole, ob njem pa je bilo še »makadamsko« igrišče. Imeli smo tudi zelenjavni vrt (gospodinjstvo). V učilnici so bile omare, zelene mize, stoli."*

6.4.2 Način naznanjanja začetka in konca šolske ure

Tudi ta se je spreminjal skozi čas. Sprva so začetek in konec učne ure naznanjali učitelji, kasneje so uporabljali zvonec. Tu pa so bili odgovori zelo različni. Nekateri so navajali, da je imel učitelj manjši zvonček ali celo kravjega in je pozvonil, drugi, da je bil zvonec na hodniku in je pozvonil določen učenec. Kasneje so uvedli električni zvonec.

Franc (1942): *"Zaznali so tako, da je učitelj rekel, da je konec ure."*

Frani (1934): *"Učenec je šel na hodnik in pozvonil z zvoncem."*

Branko (1953): *"Konec in začetek šolske ure je razglašal električni zvonec na hodniku, ki se ga je priklopilo s stikalom v zbornici."*

6.4.3 Načini ogrevanja učilnic

Tu so bili odgovori, ne glede na starost vprašanih, precej podobni. V vsaki učilnici je spredaj, tik ob vratih, stala peč. Bila je ozka, visoka kaminska peč, obdana s pečnicami in z majhnimi vratci, kjer se je kurilo. Ob njej je stal zaboj s poleni. Nekateri navajajo, da so jo kurili z drvimi, drugi pa s

premogom. Zjutraj, pred prihodom učencev v šolo, naj bi jo zakuril hišnik, redki navajajo, da sta jo zakurile kuharica ali čistilka. Med poukom je za dodajanje polen na ogenj v nižjih razredih skrbela kar učiteljica sama, v višjih razredih pa reditelj. Vsi so povedali, da so razžagana drva ali premog jeseni znosili v klet učenci ob pomoči hišnika in prav tako so učenci poskrbeli, če je med poukom zmanjkalo polen. Sicer so polena v zaboj nanosili hišnik, čistilka ali kuharica. Pravo razkošje se je pričelo z uvedbo centralnega ogrevanja.

Branko (1953): *"Pozimi so učilnice ogrevali s pečjo. Vsak razred je imel svojo. Za ogrevanje sta skrbela hišnik in kuharica."*

Simon (1960): *"Ko sem hodil v nižje razrede, smo učilnice ogrevali s kaminsko pečjo na drva. Stala je tik ob vratih, poleg nje je bil zaboj z drvami. Ker so bila vratca peči zelo vroča, učiteljica ni dovolila, da se ji preveč približamo. Pozimi, ko smo prišli v šolo mokri, smo slekli dolge hlače in učiteljica jih je dala sušiti ob peči. Učencem, ki so sedeli v sprednjih klopih je bilo zelo vroče, tiste zadaj je pa zeblo. Na ogenj je drva nalagala le učiteljica. Ko so dogradili centralno ogrevanje je bilo pa pravo razkošje, saj smo večina domov v Žireh še vedno ogrevali le s krušno pečjo v dnevni sobi ter štedilnikom na drva v kuhinji."*

Janez (1959): *»Da je bilo dovolj drv ali premoga v kleti šole, smo poskrbeli kar učenci sami skupaj s hišnikom. Spomnim se, da ko je tovornjak pripeljal premog, je ravnatelj potrkal na vrata učilnice in vprašal, kdo želi iti kidati premog v samokolnico in ga voziti v klet. Vedno se nas je javilo kar nekaj učencev, ki smo raje delali, kot bili pri pouku. Vedno smo bili prisotni tudi pri žaganju in spraviu drv.«*

6.4.4 Simboli časa

Na sprednji steni učilnice, tik nad tablo, so bili v določenem času obešeni simboli, ki so zaznamovali takratni čas. Najstarejša generacija se spomni, da je nad tablo visel krščanski križ, kasneje so ob njem obesili še sliko kralja Aleksandra Karađorđevića. Po 2. svetovni vojni je steno krasila slika Josipa Broza Tita, kratek čas pa se je ob njem nahajala celo fotografija Josipa Visarijonoviča Džugašvilija – Stalina.

Anica (1941): *"Na steni ja visela slika Tita, v prvem razredu pa še slika Stalina (ruski predsednik).*

Fotografija št. 18: Sprejem cicibanov v pionirje leta 1978.

6.5 PREDMETNIK

V tem poglavju so naju zanimali šolski predmeti v preteklosti, koliko ur na teden je trajal pouk, kdo je poučeval različne predmete. Zanimalo naju je tudi, kdaj se je pričel pouk, torej, kdaj je bil prvi šolski dan in kdaj se je pouk končal, ali so imeli tudi počitnice, pouka proste dni ob praznikih in še marsikaj.

6.5.1 Predmetnik

Med odgovori so se največkrat pojavili naslednji predmeti: računstvo, slovenščina, zgodovina, zemljepis, priropis, tuji jeziki, telovadba, petje, fizika in kemija, lepomis, domoznanstvo, srbohrvaščina ...

Mojca (1948): *"Matematika, slovenski jezik, angleški jezik (od 5. razreda dalje), zgodovina, telesna vzgoja, likovni pouk, glasbeni pouk, gospodinjski pouk, zemljepis, kemija, fizika."*

Jože (1935): *»Računstvo, lepo vedenje, zgodovina, zemljepis, lepomis, glasbeni pouk, likovni pouk, fizika, kemija, biologija, telesna vzgoja, tehnični pouk, slovenski jezik, srbohrvaški jezik, nemški jezik.«*

Viktor (1950): *"Predmeti, ki smo jih imeli so: slovenščina, matematika, zgodovina, zemljepis, likovni pouk, tehniški pouk, biologija, kemija, angleščina, srbohrvaščina, fizika, gospodinjstvo in glasba.«*

Torej predmeti so bili približno isti kot danes, le poimenovanja so bila drugačna.

Fotografija št. 19: Pri telovadbi so tudi tekli na smučeh. Leto 1981.

6.5.2 Število ur pouka na teden

Najstarejša generacija se bolj slabo spomni, koliko ur pouka so imeli na teden. Prevladujoč odgovor je bil okrog 20 ur.

Srednja generacija je imela na teden približno 25 ur. Vsak dan so imeli 4 do 5 šolskih ur. So pa odgovori zelo različni, zato meniva, da jim je ostal v spominu le čas pouka višjih razredov.

Anica (1948): *"Torek in petek 6 ur; ponedeljek in sobota 4 ure; četrtek in sredo 5 ur."*

Ivanka (1943): *"Imeli smo 5 ali 6 ur pouka na dan. Telovadba je trajala vedno 2 uri."*

Neimenovana (1959): *"Pouk je trajal od sedmih zjutraj do enih popoldne, vsak dan od 6 do 7 ur, tudi v soboto. Pol jih je hodilo dopoldne, pol pa popoldne."*

Neimenovana (1947): *"Od 13. ure do približno 16. ali 17 ure."*

Najmlajši intervjuvanci so na teden imeli od 25 do 30 šolskih ur.

Andreja (1960): *"Podobno kot danes, le izbirnih predmetov ni bilo. Smo pa do 4. razreda imeli pouk tudi ob sobotah. Spomnim se sobotnega urnika v 3. razredu; dve uri likovne vzgoje, 1 ura telovadbe in 1 ura glasbe, od 13.10 do približno 16.20."*

6.5.3 Učitelji

Kdo je poučeval različne predmete, ali so bili to predmetni učitelji ali je različne predmete učil en sam učitelj, sva raziskali v tem poglavju.

Iz odgovorov sva ugotovili, da je najstarejše intervjuvance učil večinoma samo en učitelj. Le en odgovor se je razlikoval.

Fani (1934): *"V višjih razredih je jezike poučevala ena učiteljica, zgodovino, zemljepis druga, fiziko in kemijo tretja, petje in telovadbo četrta, slovenščino pa peta."*

Srednjo skupino intervjuvancev so povečini poučevali predmetni učitelji. Nekateri učitelji so poučevali dva predmeta hkrati.

Anton (1938): *"Do 4. razreda je bil za vse predmete en učitelj, od 5. razreda naprej pa za vsak predmet drug."*

Anica (1941): *"V višjih razredih je poučevala matematiko in fiziko Lidija Primožič, slovenščino in nemščino Darina Konc, zemljepis in zgodovino Dušan Maver, risanje Kogej Davorin, biologijo in kemijo Anka Demšar, glasbo Anton Jobst, zgodovino in ročna dela Šenkova, telovadbo pa Darij Erznožnik."*

Tudi najmlajšo skupino intervjuvancev je na predmetni stopnji poučevalo več učiteljev.

6.5.4 Prvi in zadnji šolski dan pouka

Najstarejšim se je šola začela približno v začetku septembra in končala okoli 20. junija.

Tudi pri malo mlajših se je šola začela v začetku septembra (nekaterim malo pozneje) in končala konec junija.

Franc (1942): *"Prvi ponedeljek v septembru, končal pa zadnji petek v mesecu maju."*

Anica (1948): *"Prvi šolski dan je bil 15. september, zadnji dan pa 15. junij."*

Cirila (1952): *"Prvi šolski dan je bil 5. september, pouk se je končal 20. junija."*

Ivanka (1952): *"Začel 1. do 5. septembra, končal 15. do 20. junija."*

Pri najmlajših se je šola začela in končala približno isti dan kakor danes.

6.5.5 Počitnice

Najstarejša generacija se slabo spomni trajanje počitnic. Večina meni, da so imeli samo poletne počitnice. Le Janez (1924) je povedal, da so imeli še božične praznike, ki so trajale 14 dni.

Srednja generacija je večinoma navedla, da so imeli zimske počitnice, ki so trajale od 7 do 14 dni in poletne počitnice, ki so bile trajale od 2 do 3 mesece.

Anica (1941): *"Imeli smo zimske počitnice (3 tedne) in poletne počitnice (2 meseca in pol)."*

Franc (1942): *"Da, imeli smo počitnice. To so bile poletne počitnice in novoletne počitnice, trajale so največ mesec dni."*

Neimenovan (1943): *"Imeli smo zimske, poletne počitnice in dva dni prosta za državni praznik. Zimske so trajale dva tedna v februarju, poletne pa julija in avgusta."*

Najmlajša skupina je imela poletne počitnice, ki so trajale 2 meseca in zimske, ki so trajale 14 dni.

Ugotavlja, da so podatki glede časa zelo različni, nenatančni, torej zgolj informativni, približni.

6.5.6 Pouka prosti prazniki, verouk in molitev v šoli

Od najstarejše generacije sva izvedeli, da so bili prosti za skoraj vse cerkvene praznike. Verouk so poučevali duhovniki in kaplani. Vedno so molili pred poukom.

Berta (1933): *"V šoli pr' Mrovc smo bili prosti za vse cerkvene praznike, imeli smo tudi verouk. Poučeval ga je duhovnik. Molili smo na začetku pouka. V Brekovicah smo bili prosti za državne praznike. Verouka nismo imeli, molili tudi nismo več pred poukom."*

Frani (1934): *"Božič, Osvobodilna fronta in 29. november."*

V odgovorih srednje skupine so se pojavljali naslednji prazniki;

Viktor (1950): *"Prazniki, ko smo bili pouka prosti, so bili: prvi maj, 9. maj - dan zmage, 7. april, 1. november, 29. november, Božič, Novo leto. Verouk ni bil v šoli. Poučevali so ga v cerkvi. Molili nismo v šoli nikoli."*

Neimenovani (1943): *"Pouka prosti smo bili za državni praznik 29. novembra in 1. maja. V 1. razredu je katehet hodil v šolo in nas učil tam, od drugega razreda naprej pa smo imeli verouk v cerkvi. Nismo molili, ampak smo rekli/pozdravili: "Za domovino, s Titom naprej."*

Neimenovana (1943): *"Božiča ni bilo. Prosti smo bili na dan zmage, Novo leto, 27. aprila, 1. in 2. maja, 22. julija in 29. novembra. Verouk ni bil del pouka in ni potekal v šolski učilnici. Nikoli nismo molili."*

Od najmlajše skupine sva izvedeli, da so bili prosti na naslednje dneve: in sicer na 1. in 2. maj., 27. april, 1. november, 29. in 30. november, 1. in 2. januar. Verouk ni bil del pouka. Imeli so ga v župnišču, učil ga je duhovnik. Pred, med in po koncu pouka niso molili.

Martin (1965): *"Prazniki ko smo bili pouka prosti so bili: 1. november, 29. in 30. november, 1. in 2. januar, 27. april in 1. in 2. maj. Verouk smo imeli v župnišču in ga je učil župnik ali kaplan in ni bil del pouka, zato v času pouka nismo molili."*

Tudi pri navedenih odgovorih ugotavlja, da se vprašani ne spomnijo natančnih ali pa istih datumov pouka prostih dni.

6. 6 ODNOSI V RAZREDU

Zanimalo naju je, koliko učencev je bilo v oddelku, ali so si med seboj kaj nagajali, so imeli organizirano medsebojno pomoč pri učenju, ali so se kaj razlikovali glede na socialni status družine ...

6.6.1 Število učencev v oddelku

Najstarejša skupina intervjuvancev je obiskovala, za današnje razmere, številčne razrede. V enem oddelku je bilo od 30 do 40 učencev.

Število učencev v oddelku pri srednji generaciji se zelo razlikuje. To je bil čas druge svetovne vojne, »partizanskih šol«. Številke segajo od 3 učencev pa do 50. Večina se jih spomni, da jih je

bilo v nižjih razredih zelo malo (3 do 4 ali pa 8), v višjih razredih 25 in več. Največkrat se številka giblje okoli 30.

Pri najmlajši skupini je bilo v oddelku od 20 do 32 učencev. Pouk je potekal dopoldne in popoldne, torej v dveh izmenah.

6.6.2 Odnosi med učenci, nagajanje

Intervjuvanci, ki štejejo največ let, se še dobro spomnijo, kako so si nagajali. Največkrat so se zmerjali in topli, ščipali in brcali.

Tudi kasnejša generacija se ni nič kaj prida poboljšala. Največkrat so se topli, zmerjali in si skrivali stvari. Med odmorom so si metali listke, si izmikali stole in kazali jezike. Na stol so zlivali vodo in podtikali risalne žebličke. Tudi kradli so si različne pripomočke. Povedali so, da so se otroci iz Žirov velikokrat zlobno norčevali iz hribovskih otrok.

Ivanka (1943): *»Da, bile so zmerljivke. Nekateri učenci so bili iz Žirov, drugi pa iz bližnjih hribov, zato so »meščani« zmerjali učence iz hribov »hribovci«.*

Janez (1943): *»Spomnim se, da so bile v mojem razredu največkrat tarče učenke z dolgimi lasmi. Pogosto so jih zlasali.«*

Nič drugačna tudi ni bila najmlajša generacija. Čeprav so nekateri menili, da nagajanja med njimi ni bilo.

Andreja: *»Da, občasno. Skrili sošolcu zvezek. Nismo se pa ne topli ne zmerjali. Verbalnega nasilja je bilo zelo malo.«*

6.6.3 Medsebojna pomoč

Najstarejša generacija se medsebojne pomoči pri učenju ne spomni. Pomagali so si le nekateri in po potrebi.

Večina srednje generacije navaja, da so si med seboj veliko pomagali, ostali se ne spomnijo. So se pa sami dogovorili za medsebojno pomoč popoldne, na domu.

Najmlajša skupina je povedala, da so nekateri imeli organizirano medsebojno pomoč, za dogovore so včasih poskrbeli kar učitelji.

Mojca (1948): *»Da. Veliko smo si pomagali pri učenju, vendar vedno le popoldne, pri nekom izmed sošolcev. Pa tudi zares smo se tedaj učili, saj otroci nismo imeli svojih sob, zato smo se učili v dnevni sobi ob pogosti prisotnosti staršev, ki so počeli kaj drugega: likali, kuhali ... Ker sem bila kar uspešna učenka, sem pogosto drugim pomagala pri matematiki, slovenščini, kemiji, sošolka pa meni pri angleščini. Včasih pa je moje znanje preverila mama, ki je občasno vzela zvezek v roke in me spraševala. Gorje, če bi se ji zlagala, da sem se učila, pa nič znala.«*

6.6.4 Socialni status učencev

Najstarejša generacija je povedala, da se glede na različen status družin otroci niso kaj prida razlikovali. Če so se že, je bila razlika najbolj vidna pri oblačilih. Tisti, ki so bili po navadi lepše oblečeni, so bili »ravninski« otroci.

Glede na odgovore srednje in najmlajše generacije intervjuvancev sklepava, da so bile kasneje razlike veliko večje. Skoraj vsi vprašani so povedali, da je bila razlika vidna in hitro si jo lahko občutil. V mnogih stvareh so se razlikovali npr. v kakovosti malice, oblačilih, šolskih potrebščinah. Tudi status staršev je bil pomemben. Eden izmed intervjuvancev se spominja, da so zdravnikovo in ravnateljstvo hčerko bolj cenili. Povedali so tudi, da so otroci partizanov in komunistov po 2. sv. vojni, imeli določene privilegije.

Neimenovana (1943): *»Tisti, katerih očetje so imeli službo, so bili bolj oblečeni in so imeli manj pomanjkanja.«*

Franc (1942): *»Da, ker nekateri so morali delati na svojih kmetijah, nekateri pa ne. Tisti, ki smo imeli delo doma, smo imeli malce slabše ocene, kot tisti, ki niso imeli toliko dela doma. Nismo imeli dovolj časa za učenje.«*

Mojca (1948): *»Tisti, ki so bili bogati, so imeli boljše zvezke in bili tudi bolj priljubljeni.«*

Andreja (1960): *»Da, vendar veliko manj kot danes. Večina je bila podobno oblečena, saj so starši oblačila dali izdelati šivilji ali pa so jih kupili v žirovskih trgovinah. Nekaj običajnega je bilo, da smo imeli oblačila zašita, prekratke hlače so podaljšali tako, da so spodaj prišli zavihek iz blaga drugačne barve (križasto). Obvezno pa so morala biti oblačila čista in zašita. Ločili smo se po zanimivejšem vzorcu na puloverju, modernejše izdelani kapi... ni pa bilo razlik glede telefonov, računalnikov, predvajalnikov glasbe...saj ničesar od tega še ni obstajalo. Tudi počitnice smo večinoma preživljali doma, se družili pri igri (nogomet, košarka, harcl, zemljo krast, hodulje), redki so odšli na morje.«*

6.7 ODNOS UČENEC – UČITELJ

Le kakšen je bil v preteklosti odnos med učitelji in učenci? Se je ta bistveno razlikoval od današnjega, ali je bil podoben? Kako so naslavljali in pozdravljali učitelje, so učiteljem že takrat dajali vzdevke, kako so učitelji vzdrževali disciplino in kakšne so bile kazni ...?

6.7.1 Pozdrav učitelju

Najstarejši intervjuvanci so svoje učitelje in učiteljice pozdravljali z "dobro jutro", "dober dan".

Po drugi svetovni vojni so učitelje začeli pozdravljati z "zdravo" ali s "Titovim pozdravom". Ko je prišel učitelj v razred, so morali vsi mirno in tiho vstati ter v en glas pozdraviti "zdravo", ali "zdravo, s Titom naprej!". Generacija šestdeset in sedemdeset-letnikov je pozdravljala tudi na takle

način: učitelj je rekel "za domovino", učenci so nato odgovorili: "s Titom naprej". Pozdrav so vedno izrekli vljudno in spoštljivo.

Ivanka (1943): *»Ko je učitelj vstopil v razred, smo učenci rekli »zdravo«, potem pa je določen učenec rekel »za domovino, s Titom«, ostali učenci pa smo odgovorili »naprej«.«*

Pozdrav "zdravo" se je v šoli uporabljal vse do devetdesetih let prejšnjega stoletja.

6.7.2 Naslavljanje učitelja

Najstarejši intervjuvanci so svoje učitelje naslavljali z "gospod učitelj/gospa učiteljica". Po drugi svetovni vojni so pričeli uporabljati naslavljanje s "tovariš/tovarišica", ravnatelja so naslavljali s "tovariš ravnatelj". Včasih so naslovu "tovariš/ica" dodali še priimek.

Naslavljanje s "tovariš/ica" je bilo v veljavi do okrog 1994.

6.7.3 Vzdevki učiteljev

Iz odgovorov sklepava, da generacije učencev, ki so šolo obiskovali pred drugo svetovno vojno ali tik po njej, učiteljem in učiteljicam niso imeli navade dajati vzdevkov ali pa se tega ne spominja.

Generacije šestdeset in sedemdeset-letnikov in tudi kasneje so učiteljem in učiteljicam že pričele dajati vzdevke. Izpeljali so jih iz priimkov, na primer: Habjanka, Jalenovka, Banovka; iz predmetov, ki so jih učili, na primer: slavistka, fizkar, matematkar; ali po lastnostih, strogosti, na primer: Štruklca (Anka Demšar), Jazbec, Jopa (Anton Jobst), Fifi (Marijan Kočever), Čopka (Jelka Zajc), Bela smrt (Mira Kopač), Precizni (Viktor Žakelj).

Vzdevki so se v šoli ohranili do današnjih dni.

6.7.4 Načini vzdrževanja discipline v razredu in vrste kaznovanja neposlušnih učencev s strani učitelja

Najstarejši intervjuvanci se spominjajo, da jih je učitelj kaznoval s palico, tepežem po riti, klečanjem v kotu ali pred tablo (tudi dve uri), klečanjem na koruzi, s prepisovanjem šolske snovi, po pouku so bili zaprti v šoli ali razredu, roke so morali držati zadaj na stolu. Disciplino so učitelji vzdrževali z avtoriteto. Včasih je učitelj samo zavpil in so bili vsi tiho. Učenci so imeli do učiteljev veliko spoštovanje in tudi zaradi strogih kazni so bili učenci večinoma poslušni. Otroci so bili že od doma navajeni discipline.

Janez (1931): *"Učiteljica Justin je imela v svojem razredu sina. Ta je bil tepen največkrat. Vsem se je smilil."*

Tudi pri generaciji šestdeset in sedemdeset - letnikov se načini vzdrževanja discipline in kaznovanje niso bistveno spremenili. Še vedno so kaznovali s tepežem, metanjem različnih predmetov v glavo,

pošiljali so jih v kot (za hujše prekrške), pred vrata ali k ravnatelju. Za kazen so morali nositi drva, dajali so jim podpise in vzgojni ukrep, ki so mu rekli "opomin" ali še strožje "ukor."

Anica (1941): *"Nekoč me je Jobst poslal k ravnatelju, ker je slišal svoj vzdevek (Jobst - Jopa). Ker ravnatelja ni bilo, me je brez kazni poslal v razred."*

Jože (1944): *"Če nisi bil priden, te je učitelj najprej opomnil in če si bil še naprej nemiren, te je poklical pred tablo in te s šibo udaril po prstih. Najhujši učitelj je bil ravnatelj. Vedno, ko je kaj narekoval, je hodil po razredu. Če si komu kaj naredil, se je ravnatelj samo obrnil in ti v obraz "zabrisal" ključe."*

Generacija petdesetletnikov se spominja, da so jih v nižjih razredih pošiljali v kot, v višjih pred vrata.

Martin (1950): *"Učenec je bil kaznovan tako, da te je učitelj poslal v kot ali iz učilnice, včasih pa si moral imeti roke na hrbtu. Spomnim se, da sem moral med uro zgodovine imeti roke na hrbtu, ker sem se igral s svinčnikom. Tisto uro nisem nič napisal v zvezek in ko je učiteljica pregledovala zvezke, sem dobil zelo slabo oceno, saj nisem imel zapisane vse snovi."*

Marija (1960): *"Na predmetni stopnji je učenca, ki ni ubogal, učitelj poslal iz razreda. Stati je moral pred vrati učilnice na hodniku, po katerih je redne sprehode delal ravnatelj (navada enega ravnatelja je bila, da je učencu prisolil klofuto in ga poslal v razred, drugega pa, da mu je stopil na prste na nogi). Zelo smo se bali biti poslani iz razreda. Vedenje je bilo tudi ocenjeno in nihče si ni želel imeti manj kot odlično oceno. Kdor je imel prav dobro vedenje, je bil pa res zelo nevzgojen. Ocena iz vedenja nas je, poleg ocen znanja, spremljala na srednje šole. Za hud prekršek so učenci dobili ukor.*

Na nižji stopnji pa smo dobili podpis staršem (danes bi to im. sporočilo o neprimernem vedenju). Podpis si lahko prislužil že, če si se v vrsti prerival, prehitel učiteljico na prehodu, preklinjal, nisi na stolu sedel tako, kot je bilo ukazano."

6.7.5 Strah pred učitelji

Vse generacije intervjuvancev so potrdile splošno prepričanje o tem, da so se učiteljev bali. Do njih so gojili veliko spoštovanje, predstavljali so jim avtoriteto. Zelo redki učenci so se nekaterim učiteljem tudi odgovarjali. Učenci so smeli govoriti le, če so dvignili roko ali so jih učitelji poklicali.

6.7.6 Nagrade, pohvale, znanje

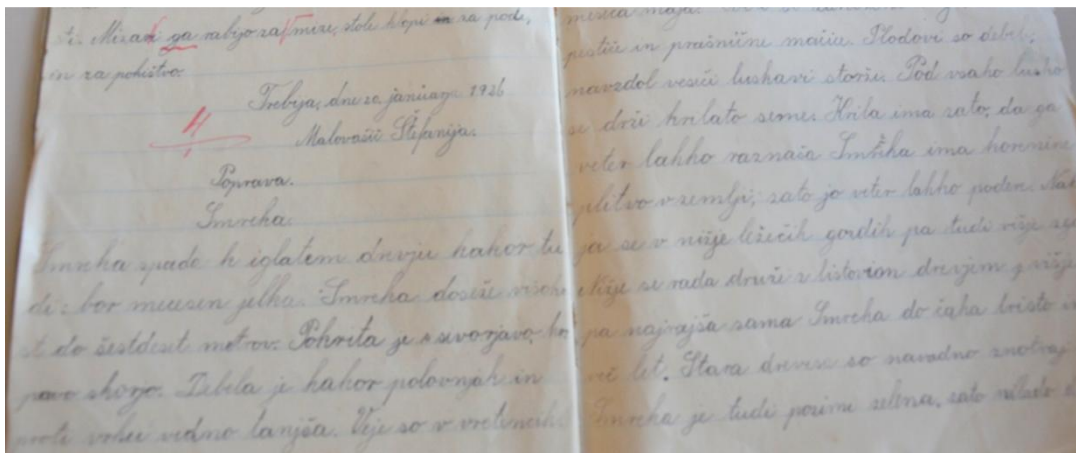
Najstarejša generacija intervjuvancev pove, da posebnih nagrad niso poznali ali pa se jih ne spomni. Če si bil priden, te je učitelj pohvalil in ti rekel: "le tako naprej" ali "dobro". Nagrada je bila tudi dobra ocena v spričevalu.

Za odlično oceno so morali znati snov na pamet, dobro so morali znati računati in lepo pisati. Ocenjevali so tudi domače naloge.

Tudi generacija šestdeset in sedemdeset-letnikov pravi, da je bila pohvala največkrat izrečena ustno, včasih so jo napisali v zvezek. Največkrat je bila pohvala dobra ocena. Za odličen učni uspeh pa si bil povabljen na sprejem k takratnemu županu. Nekaterim je ostalo v spominu, da so učenci za iste napake dobivali različne ocene.

Pozneje so uvedli nagrajevanje z diplomami ali štampiljkami v obliki čebelice (v nižjih razredih).

Učitelji niso zahtevali, da so se snov naučili na pamet, lahko so naučeno razložili tudi s svojimi besedami. Za odlično oceno so morali snov znati tekoče, razločno govoriti in moralo je biti vse pravilno. Naučeno so morali pokazati na zemljevidu, imeli so tudi govorne nastope. Učitelj je hotel vedeti, ali snov razumejo. Veliko stvari so morali znati tudi na pamet (vse o pisateljih, letnice, države, pesmi ...).

Fotografija št. 20: Včasih je bil zelo pomemben tudi lepopis.

6.7.7 Učitelji, ki so ostali v spominu odraslih

Večinoma so intervjuvancem učitelji ostali v lepem spominu, tudi zaradi prijaznosti in drugačnega pristopa, ker so jim pripovedovali zgodbe iz svojega življenja. Nekateri so si učitelje zapomnili po strogonosti ali zaradi krivičnosti.

Jože (1919): "Da, Ahačič je bil fajn."

Polda (1927): "Da, učiteljica Francka Miklavčič in učitelj Galonavec Beno."

Janez (1931): "Učitelj Gabrovec. Bil je zgovoren in me je imel rad."

Frani (1934): "Učitelj za telovadbo ter petje in učitelj za zgodovino in zemljepis, ker sta bila poštena."

Ljudmila (1934): *"Vršnak Slavka. Bila je iz Kranja. Spominjam se, ker je bila zelo stroga".*

Franc (1937): *"Breda (Županova), ker je bila moja prva učiteljica."*

Francka (1940): *"Še posebej v spominu mi je ostala učiteljica Flerin Francka, zato, ker je bila prijazna."*

Anica (1941): *"V spominu mi je ostal ravnatelj Žlajpah, ker je odlično razlagal zgodovino in ker je pisal z obema rokama, kar jaz nisem smela (bila sem levičarka, a so me prisilili pisati z desno roko)."*

Franc (1942): *"Da, najbolj mi je v spominu ostal učitelj za matematiko. Zato, ker me je velikokrat pohvalil."*

Ivanka (1943): *"Moj najboljši učitelj je bil gospod Gabrovec, ker nas je vedno le on pohvalil oz. nas je imel rad."*

Vinko (1944): *»Da, Ana Gabrovec, saj je bila stroga in poštena.«*

Milena (1951): *"Učiteljica prvega razreda, Nežka Mlakar je bila zelo prijazna. Kadar sem bila bolna, je prišla k meni na dom in mi pomagala pri domači nalogi, ker sem imela drugače veliko treme."*

Marija (1945): *"Franc Čeplak, ker me je zmeraj spodbujal."*

Anica (1948): *"Še posebej mi je v spominu ostal učitelj Davorin (LVZ). Spomnim se, ko smo obravnavali perspektivo in nas je odpeljal na hodnik, da smo opazovali manjšanje hiš."*

Cirila (1952): *"V spominu mi je ostal učitelj za likovni pouk, saj je imel eno nogo krajšo kot drugo in to je bilo zelo očitno. Smo mu zelo nagajali in se mu smejali, drugače pa je bil zelo dober človek."*

Branko (1953): *"V spominu mi je ostal predvsem Marko, učitelj zgodovine, ki je bil odličen razrednik, saj je bil enak do vseh. Zanimalo ga je tudi kaj nešolskega, nas učence pa je tudi usmerjal. Zapomnil sem si tudi Lidijo, učiteljico matematike, ki nam je snov zelo razumljivo razlagala. Všeč mi je bil tudi učitelj geografije, saj je spraševal tudi stvari, ki niso bile v učbeniku, vendar ne nujno za oceno".*

Simon (1960): *"V spominu mu je ostal Precizni, saj sem med počitnicami delal popravni izpit.«*

Marija (1960): *"Učitelj matematike Viktor Žakelj. Bil je tisti pravi učitelj, s srcem in dušo, ki je, ob našem neznanju ali neprimernem vedenju, znal biti zelo jezen in nam je to tudi povedal, znal pa je pohvaliti in nagraditi naš trud. Do vsakega učenca je bil pozoren, zahteval pa je znanje in natančnost pri delu. Zvezki so morali biti urejeni, pisava čitljiva, sicer smo za domačo nalogo skrbno prepisovali zapiske, pa ne le enkrat, tudi večkrat."*

6.8 NAČIN UČENJA

V tem poglavju naju je zanimalo, kako in koliko so se včasih učili, so imeli domače naloge, kako so bili kaznovani, če naloge niso napisali, jim je pri učenju kdo pomagal. Povprašali sva še, kako bi ocenili kvaliteto znanja, ki so ga pridobili v osnovni šoli.

6.8.1 Način in čas učenja

Učili so se tako, da so napisali domačo nalogo. Učitelj je povedal snov, učenci pa so si jo morali zapomniti "iz glave". Snov so prebrali in jo obnovili po svojih besedah. Učili so se iz knjig in zvezkov. Za učenje so porabili malo časa, največ do dve uri na dan.

Srednja skupina intervjuvancev pravi, da so se učili z vajo, prebiranjem snovi, veliko so si zapomnili v šoli. Zapisali so si učiteljevo razlago in se nato učili iz zvezka. Delali so domače naloge. Za učenje so porabili malo ali nič časa, saj je imelo prednost delo doma. Šele po opravljenih domačih opravilih zvečer so lahko postorili potrebno za šolo.

Tudi najmlajša skupina intervjuvancev se je učila na podoben način. Za učenje so prav tako porabili malo časa - do ene ure na dan.

6.8.2 Domače naloge

Domačo nalogo so imeli prav vsi. Najpogostejša kazen za pozabljeno oziroma nenapisano nalogo je bila, da so po pouku morali ostati v šoli in jo napisati.

Tudi srednja generacija intervjuvancev je imela domače naloge. Kazni za manjkajočo nalogo so prav tako bile. Bili so zaprti po pouku, dobili so podpis in starši so bili nezadovoljni. Kazen je bila tudi negativna ocena zapisana v redovalnico.

Franc (1942): *"Da, imeli smo domače naloge. Če naloge nisi napisal, te je kakšen učitelj pretepel, ali si moral nalogo pisati po pouku."*

Enake odgovore glede domačih nalog so podali tudi intervjuvanci v najmlajši skupini.

Marija (1960): *"Da. Kar veliko naloge je bilo. Če jo nisi naredil, si bil kaznovan z nezadostno oceno (pri večini učiteljev si bil brez naloge tri krat in si prislужil nezadostno oceno). Domače naloge smo obvezno pisali doma, če jo nisi znal narediti, si odšel k sošolcu in sta jo skupaj naredila. Včasih smo nalogo tudi samo prepisali od sošolca, vendar vedno le popoldne pri njem doma. Redki so si upali naloge pisati ali prepisovati v šolski stavbi (na hodniku, učilnici). Kaj bi se pa zgodilo, če bi nekoga pri pisanju naloge videl učitelj, si nismo upali niti pomisliti."*

6.8.3 Pomoč pri učenju

Veliki večini (v vseh skupinah intervjuvancev) pri učenju ni pomagal nihče. Učili so se sami. Nekaterim so pri domačih nalogah pomagali starši ali starejši bratje in sestre. Doma so jim preverjali lepopis. V generaciji mlajših anketirancev pa se je že pojavila medsebojna pomoč.

Ivanka (1954): "Veliko smo si pomagali pri učenju, vendar vedno le popoldne, pri nekom izmed sošolcev. Pa tudi zares smo se tedaj učili, saj otroci nismo imeli svojih sob, zato smo se učili v dnevni sobi ob pogosti prisotnosti staršev, ki so počeli kaj drugega: likali, kuhali... Ker sem bila kar uspešna učenka, sem pogosto drugim pomagala pri matematiki, slovenščini, kemiji, sošolka pa meni pri angleščini. Včasih pa je moje znanje preverila mama, ki je občasno vzela zvezek v roke in me spraševala. Gorje, če bi se ji zlagala, da sem se učila, pa nič znala."

6.8.4 Kvaliteta znanja, ki so ga pridobili v osnovni šoli

Najstarejša skupina intervjuvancev je pridobljeno osnovnošolsko znanje ocenila kot dobro ali celo zelo dobro. Redki menijo, da so dobili osnovno znanje pisanja, branja in računanja.

Srednja skupina intervjuvancev svoje pridobljeno znanje v večini ocenjuje kot dobro ali vsaj zadovoljivo za tiste čase. Menijo, da so se naučili dovolj za življenje ali za nadaljnje šolanje.

Anica (1941): "Znanja ocenjujem zelo dobro oz. odlično, saj mi učenje v srednji šoli ni delalo težav".

Nekateri so menili, da je bila kvaliteta znanja nizka, ker za učenje ni bilo časa. Veliko učencev je ponavljalo razred. Seveda je bila kvaliteta znanja odvisna od tega, koliko se je kdo učil. O slabem učnem uspehu priča spodnji zapis iz šolske kronike iz šolskega leta 1950/51. Kot predzadnja gimnazija po učnem uspehu na Gorenjskem je bila žirovska šola celo v časopisu Gorenjski glas. Nezdovoljiv uspeh naj bi bil posledica nerednega pouka in stalnega nadomeščanja.

Slabo uspešnost in nereden pouk je imelo posledice na učnem uspehu in pri delu z mladino sploh. Prvi polletja je bil učni uspeh naslednji:

Bru slabe ocene —	42,7 %
z 1 ali 2 slabe ocene —	33,6 %
s 3 ali 4 slabe ocene —	14,7 %
s 5 slabimi ocenami	4,5 %
s 6 ali več	1,5 %

Uspeh je bil nezadovoljiv. Naj smo bili celo v Gorenjskem glas, kot predzadnja gimnazija po uč-

Fotografija št. 21: Uspeh šolarjev ob polletju v šol. letu 1950/51.

Najmlajša generacija intervjuvancev ocenjuje svoje pridobljeno znanje kot zelo dobro.

6.9 DEJAVNOSTI POLEG POUKA

V tem poglavju naju je zanimalo, katere dejavnosti so še imeli poleg pouka. Intervjuvance sva vprašali ali so imeli ekskurzije/izlete in kam so šli, ali so imeli proslave ob določenih praznikih, kdo je nastopal ... Ali so potekale interesne dejavnosti/krožki, kateri? Nato sva jih vprašali še, ali so imeli dodatni pouk za pripravo na tekmovanje iz znanja določenega predmeta in katerega ter ali so imeli dopolnilni pouk za izboljšanje znanja.

6.9.1 Izleti/ekskurzije

Najstarejša skupina intervjuvancev po večini ni hodila na ekskurzije/izlete.

Frani (1934): *"Samo na koncu šolskega leta. Enkrat smo šli v Planico gledat smučarske skoke."*

Srednja skupina je, v nižjih razredih, hodila na izlete/ekskurzije v okolico Žirov, kasneje pa so že imeli izlete/ekskurzije kam dlje.

Anica (1948): *"Da, imeli smo nekaj izletov. V nižjih razredih je bil to pohod na hribe v okolici Žirov npr. na Žirk, Goropeke in Breznico. V višjih razredih po smo šli v Opatijo, na Jesenice in na grad Štanberg."*

Cirila (1952): *"Imeli smo samo končni izlet z avtobusom npr. v Postojnsko jamo in na morje, v Crikvenico."*

Mojca (1948): *"Imeli smo izlete na koncu šolskega leta. Šli smo na Bled, Vrhniko, Štajersko, Kranjsko Goro."*

Neimenovani (1946): *"V četrtem razredu smo imeli zaključni izlet in sicer smo šli peš v Idrijo."*

Branko (1953): *"Imeli smo le zaključne izlete. 1. do 5. razred smo se peš odpravili v okolico Žirov, starejši pa so se peljali tudi drugam."*

Najmlajši intervjuvanci so imeli že več izletov.

Andreja (1960): *"Da. Ob koncu šolskega leta smo imeli izlet. Spomnim se samo izleta v 8. razredu. Šli smo se za en dan kopati na morje, v Zeleno laguno pri Poreču ter 3. razreda, ko nam je izlet odpadel in smo ga nadomestili s sprehodom ob reki Sori."*

Martin (1965): *"Ekskurzije in izlete smo imeli le po Sloveniji."*

6.9.2 Šolske proslave, prireditve

Najstarejša skupina intervjuvancev je povedala, da proslav v šoli niso imeli. Proslave so potekale na različnih lokacijah (v Brekovicah, v Orlovskem domu), namenjene so bile vsem krajanom, v njih pa so nastopali tudi izbrani učenci, ki so peli, recitirali, telovadili.

Iz odgovorov ostalih dveh starostnih skupin ugotavljava podobno. Posebnih proslav na šoli ni bilo, učenci so nastopali, skupaj z odraslimi, na krajevnih prireditvah, ki so bile organizirane ob

različnih praznikih, kot so: dan ustanovitve Osvobodilne fronte, praznik dela, dan mladosti, 1. november, 29. november - Dan republike, Prešernovo proslavo, nastop ob prihodu dedka Mraza in zaključna proslava ob zaključku 8. razreda. V predstavah so nastopali učenci, pevski zbor osnovne šole, recitatorji, akrobati ...

Cirila (1952): *"Imeli smo proslave ob določenih praznikih, na katerih so nastopali tudi učenci. Za 1. november pa smo učenci, ob partizanskih grobovih, vedno recitirali pesmice."*

Branko (1953): *"Proslav ob praznikih v šoli nismo imeli. Največkrat smo se udeleževali krajevnih proslav, na katerih je kdaj pa kdaj nastopal tudi šolski zbor."*

Ivanka (1952): *"Dan ustanovitve Osvobodilne Fronte, praznik dela, dan mladosti. Nastopali smo tudi učenci – pionirji, kasneje Titovi mladinci."*

Fotografiji št. 22, 23: Sprejem kurirčkove torbice leta 1975.

Fotografija št. 24 : Kurjenje "cveka" leta 1975.

6.9.3 Interesne dejavnosti/krožki

Starejša skupina ni imela nobenih interesnih dejavnosti/krožkov.

Srednja skupina po večini ni imela interesnih dejavnosti/krožkov. Tisti, ki so jih že imeli, so povedali:

Anica (1948): *"Da, potekale so tudi interesne dejavnosti. Te so bile: pletenje, šivanje, telovadba in košarka."*

Viktor (1950): *"Interesne dejavnosti: taborniki, modelarstvo in telovadni krožek."*

Ivanka (1954): *"Interesne dejavnosti: čipkarska šola, gospodinjski krožek in različni športi."*

Branko (1953): *"Na šoli so potekali razni krožki. To so bili: razni športni krožki, naravoslovni, kemijski in modelarski krožek ter čipkarska šola."*

Pri najmlajših intervjuvancih je potekalo malo več interesnih dejavnosti/krožkov.

Martin (1965): *"Potekali so strelski krožek, čipkarska šola ter razni športi."*

Andreja (1960): *"Da. Krožek ročnih del, košarka, modelarski krožek."*

Fotografija št. 25: Pri računalniškem krožku leta 1984.

6.9.4 Dodatni pouk/priprava na tekmovanje iz znanja in dopolnilni pouk

Pri najstarejših intervjuvancih dodatnega pouka za pripravo na tekmovanje iz znanja določenega predmeta ni bilo. Prav tako niso imeli dopolnilnega pouka.

Tudi srednja skupina dodatnega pouka za pripravo na tekmovanje iz znanja določenega predmeta ni imela. Prav tako niso imeli dopolnilnega pouka.

Branko (1953): *"Starejši razredi so se na tekmovanja pripravljali pred oz. po pouku, saj dodatnega pouka še ni bilo."*

Najmlajša skupina intervjuvancev je imela dodatni pouk samo za matematiko. Dopolnilni pouk pa je bil za matematiko in angleščino.

Martin (1965): *"Dodatni pouk za pripravo na tekmovanja je bil pri matematiki."*

Simon (1960): *"Ja, imeli smo dopolnilni pouk za slabše učence."*

6.10 ŠOLSKA MALICA IN DOGODIVŠČINE MED GLAVNIM ODMOROM

Zanimalo naju je, kdo je poskrbel za malico v šoli, katere jedi so bile najpogostejše za malico in tudi, kaj so počeli med odmorom, ki je bil namenjen malici.

6.10.1 Kdo je poskrbel za šolsko malico

Najstarejša generacija vprašanih je morala sama poskrbeti za malico. Prinesli so jo od doma in običajno jim jo je pripravila mama, nekateri pa so morali zanjo poskrbeti kar sami, sicer so bili v šoli lačni.

Generacija, rojena okrog leta 1940 je v nižjih razredih malico nosila od doma, pozneje, v višjih, pa so zanjo že poskrbeli v šoli, najmlajša pa ni imela več skrbi glede malice, saj so jim jo že pripravili v šolski kuhinji.

Andreja (1960): *"Spomnim se, da je bila tedaj na šoli le ena kuharica po imenu Marjana, ki nam je kruh tudi namazala z marmelado ali pašteto."*

6.10.2 Najpogostejše jedi za šolsko malico

Skromne domače razmere, revščina, veliko število otrok je vplivalo tudi na šolsko malico. Zadovoljni so bili že, če so v šolski torbi imeli kos kruha in jabolko, redko hruško. So bile pa tudi izjeme.

Franc (1937): *"Mama mi je pripravila malico. Pogosto kruh in klobaso."*

Iz odgovorov ugotavljava, da je bila šolska malica precej skromna in enolična tudi pri obeh generacijah, za kateri so že poskrbeli v šolski kuhinji. V ospredju je bil kruh z določenim namazom; najpogosteje je bila to marmelada ali pašteta, sledita maslo in med, redko so kruhu dodali sir, salamo ali celo hrenovko. Občasno so skuhali mlečni riž, zelo redko mlečni zdrob, govejo juho. Sadja skoraj ni bilo pri malici. Najpogosteje so zraven pili čaj, redkeje mleko ali celo kakav.

Tina (1959): *"Najbolj sem bila vesela, kadar sta bila za malico kakav in kruh. Kruh sem nalomila na koščke in ga namakala v kakav. Moja mama ni nikoli kupila kakava, saj je bilo to zanjo razkošje. Doma smo pili le belo kavo, mleko, kateremu smo dodali črno kavo skuhamo iz proje."*

6.10.3 Dogodivščine med glavnim odmorom

Vse generacije so povedale, da je bila razlika, kaj so počeli med glavnim odmorom, odvisna od učiteljeve prisotnosti. Če je bil ta poleg, so bili bolj umirjeni, če ga ni bilo, se je dogajalo marsikaj.

Prav nobene razlike nisva zasledili glede dogajanja med odmori različnih generacij v primerjavi z našo. Če učitelj ni bil prisoten, so najpogosteje prepisovali domače naloge, se lovili, prerivali, igrali, si nagajali, če pa je bil prisoten, je bilo vse bolj umirjeno. Npr. brali so, se učili za naslednjo uro, se pogovarjali.

Cirila (1952): *"Med odmorom smo tudi prepisovali naloge, ampak je bilo premalo časa. Smo se pa tudi prerivali. Odmori so bili zabavni le, če učitelj ni bil prisoten."*

Nekateri, ki so obiskovali pouk v stavbi stare šole, so se med odmorom igrali zunaj, na prostem.

Anica (1941): *"Na vsakem hodniku naj bi bil en učitelj, če ga ni bilo so se fantje drsali po parketu in zbijali punce, ki so se stiskale ob steno."*

Branko (1953): *"V nižjih razredih smo se med odmori pogosto lovili, v višjih pa smo le zamenjali razred in odmora je bilo že skoraj konec."*

6. 11 ODNOS STARŠI - ŠOLA

Povprašali sva, kakšni so bili načini sodelovanja med starši in šolo, kako so starši reagirali na učiteljevo informacijo o slabem učnem uspehu ali neprimernem vedenju ter s čim so jih nagradili za dober učni uspeh.

6.11.1 Sodelovanje med šolo in starši

Najstarejša generacija se ne spomni, kakšno je bilo sodelovanje med starši in učitelji, ostali dve generaciji pa navajata, da so bili organizirani tako roditeljski sestanki kot govorilne ure, le število le-teh se je razlikovalo.

Branko (1953): *"Šola je organizirala en roditeljski sestanek na začetku šolskega leta. Bil je v nedeljo in sicer za vse razrede hkrati. Vodil ga je ravnatelj. Govorilne ure so potekale štirikrat na leto, učitelji so naročili starše otrok ali pa so starši prišli sami. Bile so v glavnem pri razrednikih."*

Mnogi so povedali, da se njihovi starši niso redno udeleževali roditeljskih sestankov ali govorilnih ur, pač pa le občasno, zelo redko, če je »bilo potrebno«, torej slaba ocena ali neprimerno vedenje. V določenem obdobju so govorilne ure potekale v nedeljo dopoldne, po maši, tako da se jih je lahko udeležilo čim več staršev. Ker je bilo učilnic malo, je imelo več učiteljev govorilne ure v isti učilnici ali na hodniku. Starši so stali v vrsti in pogosto se je zgodilo, da so vsi prisotni slišali učiteljeve informacije o določenem učencu. Bilo jim je zelo nerodno, če je bil njihov otrok manj uspešen glede ocen ali se je neprimerno obnašal, zlasti, ker so vedeli, da se jim drugi starši posmehujejo. Anonimnosti ni bilo. Običajno so obiskali le razrednika.

6.11.2 Odzivi staršev na slabo oceno

Starši, ne glede na generacijo, so najpogosteje reagirali na slabo oceno tako, da so otroke pretepli, najpogosteje s palico, jih kregali, kaznovali. Nekateri pa so zahtevali, da se po končanem delu na

kmetiji učijo ter oceno izboljšajo. Le redki so se z otrokom pogovorili, spet druge ocene sploh niso zanimale.

Cirila (1942): *"Reagirali so različno. Bilo je odvisno od dneva, kdaj so bili zelo hudi, kdaj pa jih niti ni zanimalo."*

Janez (1949): *"Palica je pela."*

Martin (1965): *"Če sem dobil slabo oceno so mi rekli: učiš se samo zase."*

6.11.3. Odzivi staršev ob učiteljevi informaciji o neprimernem vedenju njihovega otroka

Tudi tu se odgovori ne razlikujejo glede na generacijo. Če je učitelj starše obvestil o neprimernem vedenju njihovega otroka, v njegove besede niso podvomili, saj so učitelje spoštovali in jim verjeli. Pristali niso tudi na nobeno pojasnjevanje okoliščin s strani otroka, ampak je sledila kazen. Najpogosteje so otroke natepli, jih kregali in kaznovali. Redko so se z njimi pogovorili. Redki pa so bili starši, ki so podvomili v učiteljeve besede in so se bolj kregali na učiteljico kot na otroka.

Viktor (1945): *"Če je učitelj staršem rekel, da sem se neprimerno vedel, sem dobil dve po riti in okoli ušes, brez slehernega pojasnila."*

Franc (1949): *"Najprej so me zelo pretepli, potem sem pa cel dan delal na vrtu ali pri drugih opravilih."*

Julijana (1943): *"Moja mama je učitelja vedno podpirala, saj je bil velika avtoriteta."*

Francka (1940): *"Na učiteljičino informacijo o neprimernem vedenju so se starši bolj kregali na učiteljico kot na otroka."*

Marija (1960): *"Sošolec je zelo rad nagajal učitelju fizike. Ta je na govorilnih urah potožil staršem in oče mu je dejal, naj sina kar klofne. In res. Prvo uro, ko smo imeli fiziko, učitelj stopi skozi vrata v učilnico in direktno k sošolcu. Brez pojasnjevanja mu je pripeljal par krepkih okoli ušes. Sošolec je bil tako presenečen, da je ostal brez besed. Bil pa je osramočen in poslej ni več nagajal učitelju. Oče je sošolcu šele kasneje povedal, kdo naj bi bil kriv za klofute."*

Andreja (1960): *"Čeprav naju starši niso pretepali in je le občasno padla kakšna vzgojna klofuta, sva se jih z bratom bala in spoštovala. Spomnim se reakcije svojega brata v 4. razredu. Na sprehodu ni ubogal učiteljice, da hodi v vrsti, pri čemer je ona vedno prva, pač pa se je, ob povratku v šolo, še z dvema sošolcema zapodil proti šoli. Učiteljica mu je dala "podpis", danes je to sporočilo staršem. Brat se je zelo bal reakcije staršev, zato po pouku ni odšel domov, pač pa v gozd nasproti doma in tam ostal vse do mraka. Starša sta bila zelo zaskrbljena, kje je, vprašala sta starše bližnjega sošolca, a nihče ni vedel nič. Ko pa se je naredila tema, ga je v gozdu postalo strah in vrnil se je domov. Tokrat sta bila starša sploh jezna. Ne samo zaradi podpisa, pač pa zaradi skrbi. Dobil je kar nekaj krepkih okoli ušes."*

6.11.4 Nagrade s strani staršev za dober učni uspeh

Če danes slišiva od najjinih vrstnikov o bogatih darilih, kot so: telefon, računalnik, tablični računalnik, potovanje v Evropske prestolnice ... v primeru, da imajo odlične ocene v spričevalu, so bile nagrade generacij pred nami zelo skromne: pohvala, počitnice pri teti, boljše kosilo, redko denar, novo oblačilo ali čevlji. Najpogosteje pa nič in poudarek, da je učenje njihova dolžnost in, da se učijo zase.

Franc (1937): "Če sem imel dobre ocene v spričevalu, so me starši nagradili s klobaso. Ta je bila prava redkost, zato sem jo bil tako vesel."

Ivanka (1954): "Za uspešno spričevalo običajno nisem dobila nič (ne najlepši časi), sem pa lahko šla na počitnice k teti."

Frani (1934): "Mama je skuhala boljše kosilo: štruklje in pohane šnite."

Fotografija št. 26: Spričevalo iz šolskega leta 1965/66.

6.12 DOGODIVŠČINE NA POTI V IN IZ ŠOLE

Le kaj so počeli naši predhodniki na poti v in iz šole, se sprašujeva v zadnjem poglavju. Ali so se pogovarjali, prepirali, so jih v šolo vozili kombiji, starši?

Ugotovili sva, da je bila njihova pot v in iz šole bolj zanimiva kot danes. Tudi skrb staršev je morala biti manjša, saj si sicer ne bi mogli privoščiti ribolova, drsanja na zaledenem potoku... Zanimivi so prav vsi dogodki, ki so se vprašanim zgodili na poti v ali iz šole. Ugotovili sva, da pogosto niso ubogali staršev, zato jim tudi niso povedali, kaj se jim je zgodilo. Npr. drsanje po zaledeneli reki, potočku je bilo s strani staršev prepovedano zaradi nevarnosti, pa tudi, da ne bi uničili obutve, oblačil ali šolske torbe. Pa so vendar prav to počeli. Zanimivo pa je, da nihče ni napisal, da se je po padcu v ledeno mrzlo vodo kdo prehladil ali poškodoval. Verjetno so bili bolj odporni na mraz kot mi, ki imamo dovolj oblačil, dobro obutev ter ogrevane domove. Naju prav zanima, če bi danes nekdo izmed nas padel v ledeno mrzlo reko in z mokrimi, zamrznjenimi oblačili odšel v šolo, ali bi

zbolel ali ne. Iz opisov ugotavljava, da so hodili v šolo peš tudi od šole zelo oddaljeni učenci. Zelo so se razveselili, če je mimo pripeljal voz s konjsko vprego in so jih povabili, naj prisedejo. Doživljali pa so tudi strah, bodisi zaradi vojnega nasilja, privzgojenega strahu s strani staršev, npr. strah pred policisti ali nepoznavanje poti v šolo. Danes si niti predstavljati ne moreva, da bi nekdo prvošolčka samega pustil oditi v več kilometrov oddaljeno šolo. Presenetili so naju tudi opisi nagajivosti, ki so podobni današnjim. Npr. nagajanje fantov deklicam, pa uporaba karbida za pok, danes petard. Verjetno pa nihče iz najine generacije danes ne lovi rib ali "rabuta" sadja, saj imamo hrane v izobilju. Ugotovili sva tudi, da se laž, poštenost ali kraja pojavljajo v vseh generacijah, pa naj je šlo za drobno laž glede strgane torbe, najdene broške ali ukradenega jajca. Pa tudi fizično nasilje med vrstniki je bilo prisotno, le reševanje je bilo precej drugačno kot danes. Tedaj so se otroci sami »dogovorili« med seboj, danes posredujejo naši starši, učitelji s pogovori na "okrogli mizi" in še kaj bi se našlo.

Janez (1924): *"Želel sem si sladkarije. Ker si v trgovini lahko zamenjal kakšno jajce za sladkarije, sem doma ukradel jajce in ga nesel v trgovino. Na žalost se mi je na poti jajce razbilo in s sladkarijo ni bilo nič."*

Polda (1927): *"V šolo in domov sem iz Jarčje doline hodila peš. Avtomobilov takrat še ni bilo v Žireh."*

Berta (1933): *"Pozimi, na poti iz šole domov, smo skakali čez potok, na katerem je bil tanek led. Velikokrat je kdo padel na led in led se je razbil. Bili so do pasu mokri in zmočili so tudi torbe z zvezki. Jaz nisem nikoli padla v vodo."*

Ivanka (1935): *"Zjutraj, ko sem šla v šolo, je bila še tema. Ko sem že nekaj časa hodila, sem srečala miličnike. Takrat so miličniki hodili še peš. Mama se jih je zelo bala in prav tako tudi jaz. Ko sem šla mimo, me je eden pobožal po laseh. Od takrat naprej se nisem več bala miličnikov."*

Anica (1941): *"Nekoč, ko je deževalo, je ata naročil, naj gremo v šolo po daljši poti, čez Selo. Nismo ga ubogali in smo šli po krajši čez Ledinico, vendar je bilo pred mostom čez reko Soro in za njim ogromno vode, zato smo se odpravili po ozki stezici, ki je vodila ob deroči reki do Tinetove hiše. Vso pot nas je bilo zelo strah. Doma o dogodku seveda nisem nič povedala, ker bi bila hudo okarana."*

Janez (1949): *"Veseli smo bili konja, če je kdo prifural mimo in nas je peljal."*

Milena (1951): *"Pozimi je bil zmrznjen sneg, sren. V šolo smo odšli naravnost po travniku. Po grebenu je tekel majhen potok. Ko sem ga prečkala, sem se premalo odrinila in padla vanj. V šoli sem si hlače zavihala, saj so bile čisto ledene."*

Viktor (1945): *"Šli smo trije iz šole, eden je nesel vse torbe, druga dva sva celo pot lovila ribe v grabnu."*

Franc (1937): *"Bilo me je zelo strah. Celo pot do doma sem tekal, saj sem slišal streljanje tako Nemcev kot partizanov."*

Ivanka (1954): *"Potikala sem se po hlodih ob stari žagi in raztrgala nove elastične žabe ki se jih ni dalo zašiti. Mama je bila zelo huda."*

Marija (1945): *"S konjem smo se peljali v šolo in se skoraj zvrnili v Soro s konjem vred."*

Cirila (1942): *"Ker je bilo pozimi veliko snega, sem se v šolo, skupaj še z dvema prijateljicama, vozila kar s sankami. Enkrat pa smo se drsali na zamrznjenem jezeru in se je mojemu prijatelju udrlo in padel je v vodo. Hitro smo odšli v šolo in, ker je bilo tako mrzlo, so mu hlače na poti do šole že zamrznile. Seveda nihče o dogodku ni povedal doma, saj bi bili vsi kaznovani."*

Branko (1953): *"Na poti v šolo sem se peljal s kolesom. Bila je poledica in ker sem gledal neko punco, sem pri zaviranju padel s kolesa. Nekoč smo na poti iz šole dali karbid v pločevinko, ga popljuvali in pločevinko zaprli, da je odneslo pokrov."*

Urška (1940): *"Ko sem se z bratom vračala domov, sva se po velikem in strmem klancu navzdol peljala sedeč na torbah. Oba sva si uničila vsak svojo torbo. Zelo sta se bala oditi domov, saj nismo bili premožni. Starši so bili zelo hudi."*

Vinko (1938): *"Ko sem se z brati vračal iz šole, smo se pozimi drsali po zaledeneli reki. Pogosto sem dobil klofuto, saj se je zgodilo, da sem si strgal hlače na kolenih."*

Jože (1950): *"Jeseni, ko je šipek dozorel, si ga oluščil in pečke dal ven. Pečke smo puncam dajali za vrat. Če si pečke dobil za vrat, te je zelo peklo in bilo je kot bi te nekdo zbadal."*

Ivanka (1943): *"Drugi dan pouka sem sama odšla iz Zabrežnika, oddaljenega par kilometrov od šole, kjer sem bila doma. Prepričana sem bila, da poznam pot do šole. Ko sem prišla na Selo, nisem poznala poti naprej. Neka gospa na cesti me je vprašala, zakaj jočem. Povedala sem ji. Ona pa me je pospremila do šole."*

Neimenovana (1943): *"Večkrat se mi je zgodilo, da sem šla s sošolko na njen dom, kjer sva skupaj delali naloge, potem pa sva pozabili gledati na uro in sva se predolgo igrali. Ko sem prišla prepozno domov, sem ostala brez kosila. Nekoč pa sem na cesti našla zlato broško. Po ugotavljanju, kdo bi lahko to broško izgubil, so me domači poslali v neko hišo, kjer je živela premožna gospa, ki bi bila lahko lastnica te broške. Prav so imeli. Gospa je bila zelo vesela, da sem ji prinesla broško. Za nagrado mi je dala nekaj malega denarja. Ne vem več natančno, koliko. Bila pa sem ga zelo vesela."*

Francka (1940): *"Na poti iz šole smo »rabutali« sadje."*

Anton (1938): *"Pozimi, ko se je na reki Sori naredil led, smo se s prijatelji odpravili drsat. Nismo imeli drsalk, pač pa smo se drsali s čevlji, ki so imeli na podplatu, na peti in na prstih, pritrjeno kovinsko podkvico, da so bili bolj trdni. Led je bil tanek, zato je počil in padel sem v ledeno mrzlo reko. Ves premočen sem šel domov."*

Simon (1960): *"Spomladi in jeseni smo hodili po stezi bosih v šolo in vmes skakali po potokih, nazaj grede pa smo lovili še ribe, "rabutali" sadje"*

Martin (1965): *"Nekega dne smo se iz šole peljali s konjsko vprego. Ravno takrat je v bližini gorela hiša. Prehiteli so nas gasilci, mi pa za njimi v dir, da smo pomagali gasiti hišo."*

Marija (1960): *"V petem razredu smo dobili sošolca, ki je že dvakrat ponavljal razred, torej je bil dve leti starejši od nas. Doma je bil blizu mene. Zelo smo se ga bali, saj nas je, na poti domov, pričakal za Česnovo hišo, nato pa nas je tepel, spotikal z vrstico, zmerjal. Najbolj pa je bil nasilen do sošolca od katerega je tudi pogosto, popoldne, zahteval, da pride k meni ali sošolki po izdelano domačo nalogo in mu jo prinese domov, da jo je prepisal. Saj smo staršem povedali o našem strahu pred sošolcem, vendar je takrat veljalo pravilo »kure in otroci naj se sami zmenijo« in starši niso posredovali. Potem pa smo dekleta vzele pravico v roke. Otroci smo tedaj imeli črne dežnike, ki so bili zelo težki, kadar so bili mokri. Dogovorile smo se, da ga ob prvem dežju počakamo v zasedi za omenjeno hišo. In res. Ko je, nič hudega sluteč, prišel mimo, smo ga vsa štiri dekleta pričela tepsti z dežniki. Tudi, ko nas je prosil, naj prenehamo, tega nismo storile. Popolnoma smo mu raztrgale dežnik, njemu pa nagnale strah v kosti. Od takrat naprej smo imeli mir pred njim. Še nam je grozil, a je hodil par metrov pred ali za nami in nergal. Ko pa se je njegova mama pritožila našim, češ, da smo mu dekleta uničila dežnik, je bil odgovor znan: »Kure in otroci naj se sami zmenijo«."*

7 INTERVJU Z GOSPODOM ALFONZEM ZAJCEM

Obiskala sem gospoda Alfonza Zajca, rojenega leta 1932, ki je med domačini znan kot odličen domoznanec. Doma hrani številne zgodovinske vire, vestno si že dolga leta zapisuje pomembne dogodke, ki so se zgodili v kraju, bodisi glede prebivalstva, naravne ujme, vremenska dogajanja. Odprl je »skrinjico« svojih spominov na svoja šolska leta in mi povedal mnogo zanimivosti.

Tamara: **»Zanima me letnica vašega rojstva ter šolska stavbo, ki ste jo obiskovali.«**

G. Alfonz: *»Rodil sem se leta 1932, torej sem star 83 let. Obiskoval sem šolsko stavbo, na mestu katere danes stoji bencinski servis Petrol, torej »novo šolo pri Petrolu.«*

Tamara: **»Kakšni so vaši spomini na prvi šolski dan?«**

G. Alfonz: *»Prvega šolskega dne se prav nič ne spomnim. Spomnim se samo, da, ko sem vstopil v razred, je učiteljica Justinova rekla, da se moramo nekam usesti (nič natančno kam) in bomo pričeli s poukom. Šola se mi je zdela velika, drugače pa nič posebnega. Ne spomnim se tudi, ali so me v šolo pospremili starši ali sem šel sam.«*

Tamara: **»Ali se spomnite svoje prve šolske torbe, pa učbenikov, šolskih potrebščin, mogoče še oblačil, ki ste jih rabili pri športni vzgoji ...?«**

G. Alfonz: *»Da, zelo natančno se spomnim svoje prve šolske torbe. Bil je navaden nahrbtnik. Zelo je bil majhen. V njem pa je bila čitanka, zvezek, računska knjiga in pušca (peresnica). In prav natančno se spominjam, kako je to ropotalo, ko smo tekli v šolo. Ker je bilo v njem malo stvari, prav nobene teže nisem čutil na hrbtu. Kasneje so mi kupili torbo. Vsi smo imeli enake, zeleno-sive, vojaške barve. Nič nismo pazili nanje, bile so zelo kvalitetne. Starši niso bili nič hudi, če je bila umazana. Spomnim se še torbe, ki je imela na vrhu dva »jermenčka« in eden se mi je strgal. Bil sem žalosten, zato sem jo nesel popraviti k »Malovrh«, ki je bil krojač. Takrat pa se spomnim, da so bili doma zelo hudi.*

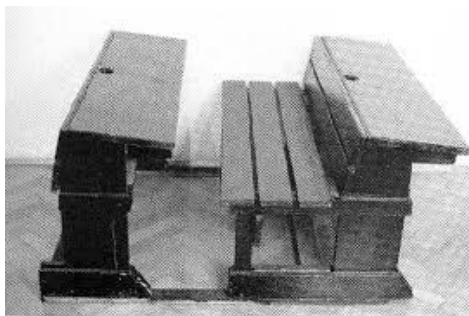
Nismo imeli pa nobenih učbenikov. Mogoče samo enega za računanje. Imeli smo leseno peresnico, v njej pa je bilo: pero, peresce (menjal si lahko nastavke), kratki svinčniki (navadni), tintni svinčnik (ko si pisal in če je voda prišla na papir, se je napisano poudarilo in še bolj poglobilo v papir). Imeli smo pa tudi ravnilo, kasneje tudi šestilo. Pri likovni smo uporabljali vodene tempere.

Kaj pa smo rabili pri športni vzgoji, me sprašuješ. Sploh nismo imeli telovadbe kot poseben predmet, pač pa so nas napodili na dvorišče, kjer smo delali določene vaje kot npr. odročitev rok ... Nismo imeli nobene športne opreme, oblečeni smo bili tako kot pri pouku. Za v šolo tudi nismo imeli posebnih ali drugih oblačil, pač pa iste, kot doma.«

Tamara: **»Ali se spomnite, katere učne pripomočke so uporabljali učitelji, kako so se ti odzvali, če ste jih poškodovali?«**

G. Alfonz: *»Na steni je visel samo zemljevid in nič drugega. Vem pa, da je bil učiteljici zelo pomemben in kadar smo ga pri pouku rabili, se ga sploh ni dotaknila (npr. s palico ali s prstom). In vem, da je bil po veliko letih še vedno zelo ohranjen. Nikoli nismo nič poškodovali, saj smo se zelo bali jeze učiteljice.*

Povem pa ti, če se spomniš ali pa, če si že kdaj slišala, ko je kdo rekel, da je »gulil šolske klopi«. To je rekel zato, ker so bile včasih šolske klopi take: lesene, klop za dva je bila povezana z mizo, ki jo nisi mogel premakniti k sebi. Največkrat smo sedeli na notranjem robu klopi, ki je zelo žulil v zadnjico. Torej smo »gulili klop«.

Fotografija št. 27: Šolska klopi.

Tamara: **»Kakšna je bila opremljenost učilnic in šole?«**

G. Alfonz: *»Učilnica je bila zelo revno opremljena. V kotu je stala samo ena omara, na sprednji steni je visela črna tabla. Seveda so bile tudi mize in v vsako od miz je bila vdolbinica za črnilo. Vsako jutro je učiteljica vanjo nalila sveže črnilo in vdolbinica se ni z ničemer pokrila. Spomnim se prigode, ko sem bil majhen in še nisem znal dobro pisati. Zlomil sem konico peresa, zato sem moral kupiti novo. Odšel sem do gospoda, ki je peresca prodajal, dal mi jo je zastonj, vendar, ker v družbi ni bil zaželen, sta me starša natepla, ko sta izvedela, kje sem dobil novo.*

V šoli smo imeli tudi zvonec. Vem, da učiteljica ni imela ročne ure in zdi se mi, da je nekdo pritisnil na zvonec, ki je naznanjal začetek in konec šolske ure. Ko je pozvonilo, smo tekli do stopnic, počakali, da se je zbral cel razred in skupaj rekli: «Zbogom!«

Učilnico smo ogrevali s majhno pečjo. Ne spomnim se, kdo je skrbel zanjo.

Vem, da je v vsaki učilnici visel križ, ne spomnim pa se, da bi imeli kakšno sliko, npr. cesarja, kralja.«

Tamara: **»Poimenujte, prosim, šolske predmete, število ur pouka na teden. Zanima me tudi ali se spomnite kakšnega pouka prostega dne, trajanje počitnic.«**

G. Alfonz: *»Imeli smo računstvo in lepopis, kasneje pa zemljepis in zvezek za risanje. Pouk je trajal od 4 do 5 šolskih ur. Začel se je ob 8. uri zjutraj in končal ob 12. uri. En učitelj je poučeval štiri (sorodne) predmete. Spomnim se, da smo imeli počitnice, vendar se ne spomnim natančnih terminov. Pouka prosti smo bili za Božič, Sveto rešnje telo, Veliko noč, Vidov dan. Verouk je bil tudi del pouka, ki je potekal v učilnici. Molili smo pred in po pouku (pozdrav zbogom). Spominjam se, da so bile klopi v cerkvi točno določene za učitelje in učence. Učenci smo bili namreč na sredini, učitelji pa ob strani in če si med mašo klepetal ali komu nagajal, te je učitelj v ponedeljek pri pouku okaral ali dal kazen.«*

Tamara: **»Kakšni so bili odnosi v razredu?«**

G. Alfonz: *»Spomnim se, da je bilo v enem razredu veliko učencev od 30 do 40. Med seboj smo si velikokrat skrivali stvari in nagajali. Medsebojne pomoči pri učenju ni bilo. Ker smo bili vsi večinoma revni, med nami ni bilo večjih razlik glede socialnega statusa družine.«*

Tamara: **»Opišite odnose med učitelji in učenci.«**

G. Alfonz: *»Neporočeno učiteljico smo naslavljali gospodična, poročeno pa gospa učiteljica. Učiteljem nismo dajali vzdevkov, doma ali med prijatelji pa smo jih imenovali samo po priimkih. Učitelji so vzdrževali disciplino s palico, ki je bila na katedru. Čeprav se spomnim, da nas niso pogosto topli. Ali pa smo morali po pouku ostati v učilnici in stati v kotu. Učiteljem se nismo odgovarjali, do njih smo bili zelo spoštljivi. Bolj pridni učenci smo vedno imeli roke na mizi. Če smo bili pridni ali smo dobro znali, so nas pohvalili z besedo. Dobili smo tudi zvezdice in, ko si zbral 5 zvezdic, si dobil podobico. Vsak jo je bil brezmejno vesel. Spomnim se, da je vsak učitelj moral znati igrati na kakšen instrument. In neki učitelj je vsak dan igral eno in isto pesem. To se je zdelo večim učencem dolgočasno in med njimi sem bil tudi jaz. Nekega dne sem se igral s peresnico in, ko je to videl učitelj, me je z lokom od violine tako močno udaril po glavi, da se je konjska žima strgala.*

Veliko smo se učili na pamet, zlasti pesmice. Te so bile v nemščini, kar nam je povzročalo velike težave. V spominu mi je ostal zlasti učitelj Hribernik. Njegovo pravo ime je Edo Hribernik. V spominu pa mi je ostal zato, ker se je vsako jutro v šolo pripeljal s kolesom, do doma pa smo ga porivali dežurni učenci.«

Tamara: **»Opišite način učenja, čas, ki ste ga porabil za učenje, domače naloge.«**

G. Alfonz: *»Veliko smo se učili, domače naloge pa je bilo malo in vedno sem jo naredil sam. Za učenje sem običajno potreboval 1 uro ali pa še več na dan. Kdor pa ni naredil domače naloge, je učitelj napisal obvestilo na listek in ga tako zvil, da, če si ga do doma odvil, ga nisi mogel nazaj zaviti. Videlo se je, da si gledal, zato so bili starši zelo jezni. Učil sem se večinoma sam, včasih pa mi je pomagala sestra, ki pa je bila dokaj nepotrpežljiva. Znanje, ki sem si ga pridobil, je bilo za takratne čase zelo dobro.«*

Tamara: **»Ali ste imeli, poleg pouka, organizirane še kakšne dejavnosti npr. izlete, krožke, dodatni pouk ...«**

G. Alfonz: *»Da, imeli smo izlete, vendar samo v okolici Žirov. Ogledali smo si izvir Sore v Rovtah. Imeli smo tudi razne proslave, kjer smo učenci deklamirali različne srbsko-jugoslovanske*

pesmi. V župnišču smo vadili različne igre, ki jih je režirala učiteljica. Imeli pa nismo nobenega tekmovanja iz znanja različnih predmetov. Tudi dodatnega pouka ni bilo, le včasih je učiteljica učencu pouk podaljšala za 30 minut in ga dodatno poučila. Šlo je bolj za to, da je nadoknadil pomanjkanje znanja.«

Tamara: **»Kaj ste počeli med odmori? Kako je bilo z malico?«**

G. Alfonz: *»Med odmorom smo bili mirni in tiho. Odmor za malico je bil dolg 15 minut. Pojedli smo tisto, kar smo prinesli od doma. Običajno kruh in jabolko.«*

Tamara: **»Opišite, kakšen je bil odnos med starši in učitelji. Kako so starši reagirali na slabo oceno ali učiteljevo informacijo o neprimernem vedenju učenca? Kako so starši nagradili učenca za dober učni uspeh?«**

G. Alfonz: *»Šola ni organizirala nobenih roditeljskih sestankov in govorilnih ur. Če sem dobil slabo oceno, so bili malo razočarani, drugače pa jim to ni veliko pomenilo. Nimam pa izkušnje, kako bi starši reagirali, če bi bil poreden. Bil sem ubogljiv. Čeprav sem bil dober učenec, me starši niso nikoli nagradili za učni uspeh, kajti šola je bila moja dolžnost. Oče mi je rekel, da je šola zame isto kot služba, ki jo on opravlja.«*

Tamara: **»Ali se spomnite kakšne dogodivščine, ki se je zgodila na poti v ali iz šole?«**

G. Alfonz: *»Ob cesti je stala hiša, ki je imela izložbena okna. Okna so varovale rolete, ki so bile na vzmeti. Ko smo otroci hodili mimo v šolo, smo rolete vedno močno spustili dol ali gor. Glavno je bilo, da je zaropotalo. Ko se je gospodar te hiše preselil, se je vanjo vselil Janez Blažič (Štrikar) in s tem ropotanjem smo ga vsako jutro zbudili. Nastal je problem, saj je bila naša družina najbližja soseda tega Janeza in vsako nedeljo sva se srečala. Mislil sem, da Janez ve, da jaz vsako jutro ropotam, zato sem vsakič, ko sva se srečala, skočil na drugo stran ceste. V resnici pa Janez ni vedel, da to delam in je nekega dne prišel do moje mame in jo vprašal, zakaj se ga njen sin tako izogiba. Takrat se mi je odvalil kamen od srca, saj sem ugotovil, da nihče ne ve, da nagajam jaz.«*

8 INTERVJU Z UPOKOJENIMA UČITELJEMA GOSPO MARTO IN GOSPODOM DARIJEM ERZNOŽNIKOM

Želele sva spoznati tudi drugo plat »šole«, torej spomine učiteljev na poučevanje ter odnose v šoli. Odločili sva se, da obiščeva gospo Marto, razredno učiteljico in gospoda Darija, predmetnega učitelja zemljepisa (geografije) in športa (športne vzgoje), ki sta dolga leta učila in vzgajala številne

generacije žirovskih šolarjev. Obiskali sva ju na njenem domu v Žireh in v prijetnem klepetu, ob slastnem pecivu in soku, spoznavali delo učitelja v preteklosti.

Tamara: **»Kako se spominjate svojega prvega šolskega dneva, ko ste v razred stopili kot učiteljica?«**

Gospa Marta: *»Pred svoje prve učence sem stopila septembra 1956 leta, polna navdušenja, veselja, pričakovanja, pa tudi strahu, kako bom sprejeta, ali bom uspela v svojih načrtih. Strah je bil odveč in še danes ohranjam najlepše spomine na te moje ljube prve učence. Delo z otroki je bilo moje življenjsko poslanstvo. Biti učiteljica je zelo zahteven pa tudi lep poklic.«*

Gospod Darij: *»Spominjam se ga kot lepega in pomembnega dneva. Moram reči, da sem se že prvi dan ujel in nekako povezal z učenci. Mislim pa, da so k temu pripomogle tudi moje izkušnje pri sodelovanju v različnih društvih.«*

Sara: **»Kakšna je bila opremljenost šole in učilnic z učili in učnimi pripomočki? Kaj ste najbolj pogrešali?«**

Gospa Marta: *»Opremljenost je bila zelo skromna. V razredu so bile samo mize, stoli in tabla. Najprej je bila tabla črne barve in vsak dan sem nanjo narisala črte za pisanje, kasneje so jo nadomestili z zeleno. V kotu je bila peč, ob kateri so se otroci gregli. V šolo so prišli premrazeni in ogrevanje je bil velik problem. V razredu tudi ni bilo umivalnika, ta je bil samo na stranišču.*

Imeli smo le leseno računalo, ki je služilo svojemu namenu. Učnih pripomočkov ni bilo in prav vse sem izdelala sama. Na razpolago je bila le bela kreda, kasneje pa tudi barvne. Tablo so brisali reditelji.«

Gospod Darij: *»Tudi šolska stavba se je razlikovala od današnje. Tam, kjer danes stoji novi del stavbe, sta bila košarkarsko igrišče in šolski vrt. Bila je zelo »boga«. Pri geografiji smo imeli nekaj pripomočkov, tudi sami smo izdelali kakšnega. Pri športni vzgoji pa ni bilo popolnoma nobenega. Nobenih telovadnic. Pouk je potekal kar v društvenem domu Partizan. Učenci so porabili skoraj celotno šolsko uro za pot do tja. Če pomislim, da bi to morali danes početi, bi bilo nemogoče! Ravno zaradi tako slabih razmer smo se sami lotili izgradenj igrišč kot so: košarkarsko, nogometno, rokometno in atletsko igrišče. Sprva so bila seveda le peščena. Pozimi smo imeli na rokometnem igrišču prelepo drsališče.«*

Tamara: **»Ali ste pri gradnji igrišč sodelovali tudi učitelji?«**

Gospod Darij: *»Seveda. Gradili so jih pa tudi pridni, trpežni in delavni učenci. Sam ne vem, kako so to zmogli. V šolo so prihajali peš, po dve uri in pol so hodili samo v eno smer. Ko pa so prišli*

domov, so morali oditi v hlev ali na pašnike na delo. Ker smo prvi v Sloveniji samostojno zgradili športne objekte, smo bili za trud nagrajeni. Prejeli smo republiško nagrado in sicer Kip kurirja Jovice. To dogajanje je pripomoglo, da smo leta 1959 ustanovili prvo športno društvo.«

Sara: **»Torej, kaj ste najbolj pogrešali pri pouku?«**

Gospod Darij: »Vse! Veliko pripomočkov smo sami izdelali, tako, da je bil pouk geografije zelo zanimiv. Sledili smo žirovskim temperaturnim razmeram. Spoznavali smo slovensko toplotno stopinjo. Na vsakih 100 do 200 m nadmorske višine temperatura pade za 1° C. To je temperaturni gradient. Ugotovili smo, da je za Žirovsko kotlino značilno veliko temperaturnih obratov (zgoraj topleje kot spodaj). To smo dokazali tako, da so učenci s hribov in učenci z doline zjutraj pogledali, kolikšna je temperatura, nato smo pri pouku izračunali razliko. Imeli smo veliko terenskega dela, pri katerem smo uporabljali kompas in karto. Velik poudarek sem dal praktičnemu delu in znanju iz geografije. Tudi koordinatne sisteme smo dobro preučili na zemljevidu.«

Fotografija št. 28: Upokojena učiteljica gospa Marta in gospod Darij Erznožnik.

Tamara: **»Kako ste vzdrževali disciplino v razredu?«**

Gospa Marta: »Otroci so bili zelo pridni, delavni. Vedeli so, da gredo v šolo zato, da se bodo kaj naučili. Če pa kdo ni poslušal, sem ga opozorila in rekla: »Bolj poslušaj. Ali daj mir. Daj, potrudi se.« Ko sem vstopila v razred so vsi vstali, pozdravili in se usedli. Potem, ko sem jim povedala, kaj bodo delali, so dali potrebščine na mizo. Med otroci so bile velike socialne razlike. Ker sem hotela vedeti, kako otroci živijo, sem obiskala tudi vse oddaljene otroke na domu.«

Gospod Darij: »Sploh ni bilo treba česa posebnega storiti. Ko sem prišel v razred, smo se pozdravili in nato sem začel govoriti šele, ko je bila popolna tišina. Ni bilo treba nič opominjati, nikoli nisem zavpil, niti presedal učence. Bil je popoln mir. V razred sem poskušal vnesti tisti socialni čut. Imel pa sem en pogoj in sicer: »Ne moti sošolca!«. Če je bil otrok zaspan, sem mu

dovolil zaspati, (če npr. vzamem vrh Žirovskega vrha, je učenec prišel v šolo utrujen, kajti preden je šel od doma, je moral pokrmiti živali, nato pa mu je še hoja vzela dve uri). Sicer moram reči, da z disciplino nisem imel nikoli težav. Čeprav so učenci med odmori počeli različne stvari, med njimi ni bilo hudobije.«

Sara: **»Kako ste kaznovali učence, ki niso naredili domače naloge, tiste, ki so bili neposlušni?«**

Gospa Marta: »Samo opozorila sem jih. Včasih pa sem staršem napisala »podpis« (sporočilo), v katerem sem opisala dogodek. Tako so starši vedeli, kaj se dogaja z otrokom v šoli, saj govorilnih ur še ni bilo.«

Gospod Darij: »Spomnim se, da smo bili učitelji dežurni v prostoru, kjer so se učenci zbirali in prepisovali nalogo. Jaz osebno sem to dovolil. Vendar sem dovolil aktivno prepisovanje. To pomeni, da je učenec, kar je prepisal, znal tudi razložiti, če je bilo potrebno. S tem se je potem tudi izobraževal. Kajti s kaznijo ne dosežeš popolnoma nič. Več je imel učenec, če je nalogo prepisal, kot pa, da bi bil brez nje. Upoštevati pa je bilo potrebno tudi socialne razmere družin doma. Oba z ženo sva slednjemu dala velik pomen.«

Tamara: **»Kako ste nagradili dobre učence?«**

Gospa Marta: »Javno, pred razredom sem jih pohvalila. Tudi v zvezek sem jim napisala pohvalo. Pohvalila sem tudi manjši napredek, ki je velikokrat pripeljal do cilja, ki smo si ga zastavili.«

Gospod Darij: »Dobre učence sem poslal v knjižnico, da so poiskali manjkajoče podatke. Proti koncu ure so prišli v razred in pred celim razredom razložili, česa novega so se naučili. S tem so si razširili svojo izobrazbo in tudi nekoliko poizkusili širiti znanje na sošolce.«

Sara: **»Kam ste vodili otroke na izlete, ekskurzije? Ali se spominjate kakšne dogodivščine iz razreda, ekskurzije ...?«**

Gospa Marta: »Prvi moji izleti z otroki so bili v okolici Žirov. Peljali pa smo se tudi, z rednim avtobusom, na Trebijo, kjer so v gostilni skuhalo mlečni riž za vse učence. Riž sem jim prinesla že prejšnji dan.

Peljali smo se tudi v Rovte in se peš vrnili v Žiri preko Vrha Svetih Treh Kraljev. Brez vsakega jamranja smo, s krajšimi počitki, hodili ves dan.

Peljala sem jih tudi v bolnico Franjo, kjer sem doživela pravi šok, ko je pri odhodu en deček manjkal, pod nami pa je divjal narasel potok. Končalo se je srečno, saj sem dečka našla v eni izmed hišic, ko si je še ogledoval zanimivosti in ni slišal, da odhajamo.

Najdlje pa smo šli v dolino pod Poncami, prav v Tamar in tam tudi prenočili. O tem so vedeli veliko povedati.

Izleti so bili zame velika skrb in odgovornost za otroke, pa nekaj najlepšega, kar so se veselili že veliko pred tam in šteli, kolikokrat gredo še spat. To je bila tudi priložnost, da smo se bolje spoznali, zbližali, si izkazali pozornost, razvijali pravo prijateljstvo. Kako lepo jih je bilo gledati, ko so si med seboj delili malico, ki so jo prinesli od doma. Tudi do mene so bili zelo pozorni, skoraj vsak je imel zame bombonček ali kak drug priboljšek.«

Gospod Darij: »Da, spominjam se ene. Skoraj mi gre na jok. Rešil sem dva učenca, ki se danes ne bi več sprehajala po Žireh, saj bi utonila. Učenci so plavali v gosjem redu po Smreškem jezeru. Prvi učenec se je začel utapljati in za sabo potegnil še eno sošolko. Nič nisem pomišljal, kaj naj storim, temveč sem, skupaj s pokojnim bratom, planil v vodo in rešil učenca. Pa tudi zdravnikovo ženo sem rešil smrti. No, to sta bila zame dva velika dogodka. Bilo pa jih je še veliko.

Na ekskurzijo sem se vedno dobro pripravil, obenem pa sem tudi učencem dal določene naloge, npr. kaj naj opazujejo. Učence sem vodil tudi izven države, po Jugoslaviji, Italiji, v Avstrijo, na Koroško. Zlasti so bili lepi zaključni izleti. Obiskali smo Plitvice, Šibenik, si ogledali slapove na reki Krki. Bili so čudoviti kraji. Vključeno je bilo dve do triurno plavanje, obiskovali smo gradove, cerkve. Vedno so bile ekskurzije poučne in obenem razvedrilne. Zgodilo se je, da je moj učenec rešil nekoga, ki se je preveč napil.«

Tamara: *»Kakšno znanje ste zahtevali od učencev (naučeno na pamet, praktično znanje ...)?«*

Gospa Marta: »Na pamet so se otroci naučili le pesmice, sicer pa je bilo v ospredju razumevanje in razmišljanje, kolikor ga je bil sposoben sedemletnik. Do novega leta je večina počasi brala. Da so prepoznali črke in jih povezali v besede, je bilo vložena veliko truda. Radi so imeli slike na stenah, ki so pomagale pri prepoznavanju črk in glasov. Vsa razredna stopnja je imela dopoldanski pouk za oddaljene učence, bližnji pa so v šolo hodili popoldne. Šola je bila zasedena od jutra do noči. Pouk je bil tudi v soboto.«

Gospoda Darij:»Pri zemljepisu sem zahteval redno spremljanje pomembnih dogodkov v in izven države. Za to je bil zadolžen določen učenec. Zelo malo je bilo nezadostnih ocen. Z njimi ne dosežeš nič. Vedno pa sem, ko sem odprl redovalnico, točno vedel, kdo bo vprašan.

Vedno sem pri ocenjevanju upošteval nivo sposobnosti posameznega učenca. Slednje še bolj pri športni. Učence sem vzgajal, da sta šport in prehrana zelo pomembna dejavnika v njihovem življenju, kar je bilo za takratne časa napredno razmišljanje.«

Sara: **»Kakšen odnos so imeli učenci do vas?«**

Gospa Marta: »Imeli so spoštljiv odnos. Ob prihodu v razred in odhodu iz njega so vedno vstali in me pozdravili. Tudi ob srečanju na cesti so me pozdravili. Prav nič se me niso bali. Imeli so me radi, skupaj smo šli del poti do doma. Vedno so se me na izletu držali za roko. Obiskali so me tudi na domu, s seboj pripeljali sestrico, bratca, prinesli med, da se bom v boleznih prej pozdravila Veliko naklonjenost sem čutila z njihove strani in jo z veseljem vračala.«

Gospod Darij: »Nisem želel, da bi se me učenci bali ampak, da bi me spoštovali. Tudi tisti učenci, ki me takrat niso, me danes lepo pozdravijo. Strah ni dober, vendar red je moral biti. Sem pa vzdrževal disciplino pri Antonu Jobstu, ki je vodil pevski zbor.«

Tamara: **»Kakšne so vaše izkušnje glede sodelovanja s starši?«**

Gospa Marta: »Roditeljski sestanki so bili v nedeljo, po maši. Če pa kdo ni prišel, sem šla kar k njim domov. Starši so odlično sodelovali, me podpirali. Povedala sem jim, kaj naj nudijo otrokom, kako naj jim pomagajo. Pogosto so se z vprašanji oglasili tudi na mojem domu. Vedno sem si vzela čas zanje.«

Gospod Darij: »Zelo dobre. Sodelovali smo na roditeljskih sestankih in na govorilnih urah. S poklicem, ki sem ga dolga leta opravljal, sem bil zelo zadovoljen.«

9 ZANIMIVOSTI IZ ŠOLSKE KRONIKE

Da bi informacije, ki sva jih dobili s pomočjo intervjujev še dopolnila, sem s pomočjo učiteljic pregledala tudi šolske kronike iz obdobja od leta 1817 do 1990. Izbrala sem nekaj zanimivejših zapisov iz različnih obdobji; obdobje pred 1. svetovno vojno, 1. svetovna vojna, obdobje Kraljevine Jugoslavije, obdobje po 2. svetovni vojni.

9.1 Obdobje pred 1. svetovno vojno

Zapis v kroniki iz šol. l. 1871/72

»Za 10 goldinarjev smo nakupili koristnih knjig, ki so smo jih na koncu šol. leta razdelili med pridne učence.«

»Revni učenci so dobili mnogo učil in učnih pripomočkov.«

19.2. *»Slovesno praznovali imendan Nj. C. Kr. Veličanstva presvetle cesarice Elizabete – prosti pouka.«*

4.10. *»Imendan cesarja Franca Jožefa, otroci pri maši in pouka prosti.«*

4.10.1888: *»Ta dan praznovala je šol. mladina 40 letnico vladanja Nj. Veličanstva presvetlega cesarja Franca Jožefa I. Šolska hiša okrašena je bila zunaj še s slavolokom, raz hiše vihrala je cesarska in narodna zastava. Ob 9. uri šla je šol. mladina še s svojimi učitelji v cerkev k slovesni sv. maši. Pred mašo in med sv. opravilom pokali so topiči. Poleg šol. mladine udeležila se je precejšna množica ljudstva, krajni šol. svet in nekaj občinskih odbornikov slovesnega opravila.*

Po maši imel je v šoli slavnosten govor šolski voditelj. Pojasnjeval je otrokom pomen slavnosti in vnel mladino k vdanosti, ljubezni in zvestobi do presvetlega vladarja in tudi povdarjal, kako dobrotljiv in usmiljen je naš presvetli cesar. Po končanem govoru zaklicali so vsi zbrani: Slava! presvetel. Cesarju! in zapela se je cesarska pesem. Nato so nekateri učenci in učenke deklamovali razne pesmi, temu prazniku primerne. Naposled se je med šol. mladino razdelilo blizo 200 knjižic »Naš cesar«.

7. 7. 1908: *»Dne 6. 7. 1908 so šli otroci z učiteljstvom na izlet na Ledine. V proslavo 60 letnice vladanja presvitlega cesarja Franca Josipa I. Tu so prisostvovali pri sveti maši, katero je daroval c.g. župnik iz ledin Janez Jelenc; potem zajutrak. Po zajutрку smo šli na vrh Gradišča 999 m nad morjem. Razgled je po celej Idrijski dolini, skoro do Želina. Kosilo na Ledinah. Pred odhodom iz Ledin v cerkvi litanije. Pri obeh cerkvenih opravilih so peli otroci pod vodstvom šolskega voditelja. Malca na Kluki; bili pa ob šesti uri na večer doma v Žireh.«*

Iz zapisov sem ugotovila, da so takrat šolsko leto začeli in končali s sveto mašo (leta 1968/69 šele 4. novembra). Šolsko leto se je zaključilo konec avgusta. Takrat so imeli tudi preizkušnjo znanja, tudi iz krščanskega nauka. S sveto mašo so praznovali sv. Alojza, zavetnik šolske mladine, 21. junija. Praznovali so tudi rojstne dneve avstrijskega cesarja Franca Jožefa in cesarice Elizabete.

9. 2 Prva svetovna vojna

Med 1. svetovno vojno so morali nekateri učitelji oditi na fronto. Tudi učenci so na različne načine pomagali vojakom na fronti in vojnim sirotam.

15.- 22. 10. 1915: *»Teden nabiranja volnenih reči. Učenci in učenke so hodili pod vodstvom učiteljstva po hišah in nabirali volnene stvari. Uspeh: 18 kg volne.«*

20. - 28. 11. 1915: *»Šolska mladina je nabirala božična darila za vojake na bojnem polju. Uspeh: 188 daril.«*

1. 5. 1916: *»Ves mesec maj je šolska mladina o prostem času nabirala jagodovo in robidovo listje. Uspeh: 303.50 K«*

4.- 8. 10. 1916: *»Dnevi darovanja za vdove in sirote in za onemogle vojake za Kranjsko.« Učiteljstvo in šolska mladina so nabirali po hišah denar s polami in prodajali znake. Uspeh: 591.82 K«*

4. 10. 1916: *»Praznuje se god Njega Veličanstva cesarja Franca Josipa I. s slovesno sveto mašo. Po sveti maši je večja šolska mladina vsadila na prostoru med šolo in cerkvijo mlado lipo. Drugi manjši dečki in deklice so stali v bližini in peli. Ko je bila lipa zasajena so stopili vsi v krog in zapeli: Cesarsko pesem. Ta lipa naj bo spominjala nas in potomce na veliko dobo svetovne vojske.«*

9. 3 Obdobje Kraljevine Jugoslavije (1918 – 1941)

Z razpadom Avstro – Ogrske in nastankom Kraljevine Jugoslavije so se spremenili tudi simboli časa. Slavljenje avstrijske cesarske družine je zamenjala srbska kraljeva dinastija Karađorđević. Iz zapisov sva ugotovili, da so v tem obdobju v šoli praznovali naslednje praznike: 11. november – Dan miru; 6. september – proslava rojstnega dne Nj. kraljevskega visočanstva prestolonaslednika Petra II.; 1. december – proslava Ujedinjenja Srbov, Hrvatov in Slovencev; 17. december – proslava rojstnega dne nj. kralj. visoč. Kralja Aleksandra I.; 27. januar – konec I. polletja in proslava sv. Save; 4. februar – Strossmajerjeva proslava; 15. februar 1934 – proslava 130-letnice Karađodeve vstaje; 28. junij – Konec šolskega leta; proslava Vidovega dne.

Ob proslavah so učenci šli k sveti maši, v cerkvi so peli, tudi himno Bože pravde. Proslave so potekale v Sokolskem domu.

14.12.1918 *»... je praznovala tukajšnja šola ujedinenje Slovencev Hrvatov in Srbov pod srbsko dinastijo Karađorđević na sledeči način: ob ½ 9 h zjutraj se je zbrala vsa šol. mladina pod nadzorstvom učit. zbora v svojih učilnicah ter nato v prazničnih oblekah, okrašena s šopki in trobojnicami ter v narodnih nošah odkorakala k slovesni zahvalni službi božji, pri kateri je pela šol. mladina. Po maši se je zapela: Lepa naša domovina. Po končanem cerkvenem opravilu se je vrnila v učilnici III. Razreda, ki je bila okusno okrašena, šol. slavnost. Šolski vodja je v svojem govoru obrazložil pomen imenovanega zgodovinskega dogodka ter opisal pot in zasluge naših prvoboriteljev dr. Jan. Ev. Kreka in dr. Ant. Korošca ter ? in zasluge bratskega srbskega naroda pa tudi omenil velikega predsednika Združenih Ameriških držav dr. Woodrow Wilsona. Malo je podal življenjepis dinastije Karađorđević s posebnim ... na kralja Petra I. in prestolonaslednika Aleksandra. Po slavnostnem govoru je prebral adresno Narodnega vječa in odgovor Nj. kr. Visok reg. Aleksandra nakar so otroci navdušeno zapeli: Lepa naša domovina, Hej Slovani...«*

Po podatkih iz kronike so že v tistem času imeli nekatere interesne dejavnosti: podmladek Jadranske straže, Rdečega križa in Mlade junake.

Za vse svetnike (1. november) so krasili vojaške grobove. 31. oktobra (dan varčevanja) so imeli predavanja o varčevanju. Zanimivo se nama je zdelo, da so imeli že leta 1933 propagandni teden za konzumacijo sadja. Za materinski dan (5. maj) so imeli proslavo.

9. 4 Obdobje po 2. svetovni vojni

16. 9. 1947 *»Ta dan je bila priključitev Primorske k Jugoslaviji. Vsepovsod je bilo veselje in navdušenje, ko smo po mnogoletnem suženjstvu naših bratov pod fašizmom te zopet sprejeli v skupno in pravo domovino Jugoslavijo. Odpravljena je bila začasna meja po osvoboditvi – vse je šlo križem: Žirovci v Idrijo, Idrijčani pa v Žiri. Veselo so se pozdravljali stari znanci in prijatelji. Ta dan je bil pouka prost. Povsod so visele državne zastave. Vršile so se razne proslave. Šolska mladina in ostalo prebivalstvo je na bivši meji pričakalo prihod povorke iz Idrije z rudarsko godbo na čelu. Skupno so vsi odkorakali na letno telovadišče pri Kulturnem domu, kjer je bilo zborovanje. Idrijski in domači govorniki so poudarjali pomen današnjega dne in se spominjali črnih dni preživelih v robstvu fašizma...«*

8. oktober 1953 *»V noči od 8. na 9. oktober je sirena na tovarni čevljev sklicala prebivalstvo Žirov pred tovarniško zgradbo, kjer so ljudstvu objavilo vest, da je anglo-ameriška uprava v Trstu sklenila dati Trst v upravljanje Italiji. Po vsej Sloveniji in Jugoslaviji so pričele velike demonstracije proti krivičnemu sklepu, maršal Tito pa je nekaj dni nato odredil, da se pošlje na našo zahodno mejo našo vojsko. Fantje in možje so pričeli odhajati k vojakom. Osnovna šola in gimnazija sta posvetila našemu Trstu več ur in učencem objasnila položaj okoli vprašanja Trsta. Učenci so tudi poslušali protestno zborovanje iz Ljubljane po radiu.«*

Februar 1954 *»Da bi med učenci vzbudili zanimanje za čitanje knjig in s tem izboljšala čitanje v višjih razredih, je šolska knjižnica pričela z rednim izposojanjem knjig. Knjižnico je prevzela tov. Jurčeva.«*

Marec 1954 *»Da bi temeljito pripravili učence na pravilno spisje, smo uvedli obvezne tedenske spisovne vaje za III. in IV. razred.«*

December 1956 *»Dedek Mraz je obiskal naše učence dne 29. decembra, dopoldne. Dva dni prej je imel nastop dedka Mraza otroški vrtec, pod vodstvom tov. Končeve. tedaj pa se je zgodila težja nesreča, da so se ob prižgani jelki, vnele tri deklice – snežinke in so jih težko opečene odpeljali v ljubljansko bolnišnico.«*

10 RAZPRAVA IN ZAKLJUČEK

Za zaključek raziskovanja sem strnila ugotovitve iz raziskovalnega dela z najinim razmišljanjem oziroma primerjanjem z današnjim časom.

Če se samo spomnim mojega prvega šolskega dne, s kakšnim ponosom in veseljem sem šli v šolo, mi na obrazu zasije nasmeh. Seveda so me pospremili starši. Topel sprejem je bil v večnamenskem prostoru naše šole, sledila je lutkovna predstava, ravnateljev pozdrav in srečanje s prvo učiteljico. Naši stari starši pa niso bili deležni takšne pozornosti. Navaden dan, strah ob srečanju z učiteljico, velika učilnica, ki jih je strašila. Sami na poti v šolo. Le kako bi sploh lahko vzljubili šolo?

Tudi po šolskih potrebščinah se danes zelo razlikujemo od svojih vrstnikov v preteklosti. Skromna, doma narejena torba, lesena peresnica, v kateri ni bilo nobenih barvnih kemičnih svinčnikov, flomastrov, redki učbeniki, nikakršnih delovnih zvezkov – to so bili vse potrebščine šolarja nekoč. Danes pa kakovosten nahrbtnik znanih blagovnih znamk, polna peresnica raznoraznih pisal, učbenik in delovni zvezek za vsak predmet posebej, zvezki z motivi na platnicah, kakršne si le zaželiš. Kljub skromnim pripomočkom je bil včasih odnos do njih spoštljiv, otroci so nanje pazili, niso jih poškodovali. Danes temu ni tako. Otroci se ne zavedamo, kako srečni smo lahko, da si naši starši lahko privoščijo nam kupiti vse te lepe torbe, zvezke, peresnice. Do potrebščin nimamo pravega odnosa, saj nam je v sodobni potrošniški družbi vse dostopno.

Tudi učni pripomočki so bili, v času najinih babic in dedkov prava redkost. Bili so skromni, izrabljeni. Mnoge so izdelali kar učitelji sami. Učenci so nanje zelo pazili, niso se jih dotikali, bali so se, da jih poškodujejo. Dan danes pa je že redkost, da kakršen koli pripomoček, ki je v učilnici prisoten med odmori in brez nadzora učitelja, ostane cel in nepoškodovan. Učenci se ne zavedamo, kaj nam je dano s tem, da si pri pouku lahko pomagamo z učnimi pripomočki, kot je na primer model človeškega skeleta, celice itd. Včasih so učitelji hitro izvedeli, kdo je kaj poškodoval, uničil. Otroci so bili doma kaznovani, neumnosti primerno. Najpogosteje so bili tepeni, plačati so morali popravilo ali nakup novega učila in to izključno iz svojih prihrankov. Danes pa mnogi starši dvomijo v učiteljevo informacijo in verjamejo svojemu otroku, da ni bil udeležen pri dejanju, s katerim so poškodovali učilo in otroci jo tako bolje odnesemo. Zastavlja se nama vprašanje, kam je odšla pomembna vrednota, kateri smo dali velik poudarek tudi v Vzgojnem načrtu naše šole in sicer odgovornost, tako učencev kot staršev.

Opremljenost učilnice se je skozi čas spreminjala. Včasih je bilo pravo bogastvo revna lesena klop, črna tabla in zelena skromna peč. Danes pa je prava katastrofa, če šola nima elektronskih učbenikov. Navadni kravji zvonec je bil včasih dovolj za naznanitev začetka in konca pouka, dan

danes pa se zgražamo nad melodijami, ki jih zapoje šolski zvonec. Časi se res spreminjajo. Tudi »simboli časa« so izginili iz šolskih prostorov.

Glede predmetnika najdem precej podobnosti z današnjim, le poimenovanje predmetov je bilo drugačno.

Število učencev v razredu je bilo v preteklosti večje kot danes. Učencev je bilo v razredu čez trideset, danes pa jih je nekaj čez dvajset. Težko si predstavljava, kako bi danes potekalo delo v številčnejšem razredu, saj smo učenci precej različni. Nekateri so razvrščeni v skupino učencev s posebnimi potrebami, med katerimi eni potrebujejo dodatno učiteljevo pomoč zaradi težjega razumevanja snovi, drugi pa so nadarjeni učenci. Potem imamo vedenjsko problematične učence, pa tiste, ki šole ne marajo in bi pouk »špricali« ..., učitelji pa naj bi brez palice učili in vzdrževali red.

Tepež, zmerljivke in nagajanje med sošolci se do danes niso prav nič spremenili. Postalo je celo hujše. Učenci si dovolijo v šolo prinesiti različne neprimerne reči, celo droge in cigarete. Nekateri pa ne mislimo samo na pridobivanje pozornosti na neprimeren način, ampak radi pomagamo sošolcem, ki imajo težave ali ne razumejo učne snovi. Socialni status družin je, tako danes kot v preteklosti, zelo prisoten. Učenci, katerih starši nimajo denarja v izobilju, da bi jim lahko kupili moderno torbo, računalnik, telefon, najmodernejše oblačilo ... so velikokrat zasmehovani in ponižani. Isto je v preteklosti doletelo kmečke otroke, sirote in »hribovce«.

Način naslavljanja in pozdravljanja učiteljev se je skozi čas spreminjal zaradi spreminjanja družbenih in političnih sistemov, v katerih smo Slovenci živeli. Ugotovili sva, da dajanje vzdevkov učiteljem ni tako nova stvar, saj se začnejo pojavljati že kmalu po 2. svetovni vojni.

Najbolj se je spremenil način vzdrževanja discipline v razredu. Telesno kaznovanje (uporaba palice, klečanje v kotu...) je danes prepovedano. Učiteljev se danes večinoma ne bojimo, a še vedno prevladujejo spoštljivi odnosi. Za vsak uspeh je danes učenec nagrajen z dobro oceno in diplomo oz. pohvalo. Tako kot včasih tudi danes učitelji od nas zahtevajo predvsem uporabno znanje.

Predvsem čas, ne toliko način učenja, se je včasih bistveno razlikoval od današnjega. V letih pred 2. svetovno vojno in v prvih desetletjih po njej so imela prednost domača opravila na kmetiji. Šele, ko so bile opravljene vse obveznosti, je bil čas za domačo nalogo in učenje. Precej časa je takrat oddaljenim otrokom vzela tudi pešpot do šole in nazaj. V mnogih primerih je bil šolski uspeh slab prav zaradi pomanjkanja časa za šolo. Danes je ravno obratno. Prva skrb in dolžnost otrok je šola in učenje. Ko je narejena domača naloga, je čas za igro in ostale stvari. Mladi danes imamo včasih še preveč prostega časa, ki bi ga lahko koristno uporabili za učenje, a damo prednost računalniku in televiziji.

Večina mojih sogovornikov ni razumela pojma izvenšolske dejavnosti. Poleg pouka, najstarejša generacija, ni poznala interesnih dejavnosti, niti dodatnega in ne dopolnilnega pouka in tudi po tem se današnja generacija močno razlikuje. Danes pa so nam na razpolago številne interesne dejavnosti, priprave na tekmovanje iz znanja določenega predmeta, izbirni predmeti ... Ugotovili sva, da je starejša generacija popoldanski čas namenila delu na kmetijah, kaj pa bi se zgodilo z najino generacijo, če ne bi imela bogate ponudbe izvenšolskih dejavnosti, pa lahko le predvidevava. Verjetno bi še več sošolcev čas zapravljajo na spletu, telefonu, pred televizorjem in znanje bi bilo manjše. Večkrat slišiva učitelje, ki pravijo, da so najmanj uspešni tisti učenci, ki imajo največ prostega časa, a ga ne znajo izkoristiti.

Prav nobene razlike nisem zasledila glede dogajanja med odmori različnih generacij v primerjavi z našo. Tudi oni so različno preživljali odmore, kar je bilo odvisno od tega, ali je bil učitelj prisoten ali ne. Če učitelj ni bil prisoten, so najpogosteje prepisovali domače naloge, se lovili, prerivali, igrali, si nagajali, če pa je bil prisoten, je bilo vse bolj umirjeno. Npr. učili so se za naslednjo uro, brali, se pogovarjali. Vsi pa ugotavljamo, kot gospa Cirila, da so odmori zabavni le, če učitelja ni poleg.

Čeprav danes mnogi učenci in njihovi starši niso zadovoljni s šolsko malico, o čemer pričajo tudi številne polemike v medijih, trdim, da so malice na naši šoli zelo raznolike, količinsko bogate, pripombe pa so verjetno del časa, v katerem živimo, saj pomanjkanja hrane skoraj ne poznamo. Na naši šoli precejšnje količine hrane končajo kot odpadki, da o sadju, ki ostaja nedotaknjeno v posodah ne govoriva. Če sva napisali, da precej hrane na naši šoli konča kot odpadek, se sedaj sprašujeva, kaj bi porekli na našo malico tisti, ki so zanjo morali poskrbeti sami. Le kaj bi porekli na pizzo, hot dog, burek, različne vrste namazov, salam, sira ..., zraven pa čaj, sok, mleko, jogurt in obilo svežega: (kaki, kivi, banane, pomaranče...) in suhega sadja, ki ostaja v posodah in si jih v času njihovega otroštva niti predstavljati niso mogli, kaj šele jesti. Mogoče jim je kakšen sadež prinesel le sveti Miklavž. Oni so bili zadovoljni že, če so imeli kos kruha in jabolko.

Starši, ne glede na generacijo, so najpogosteje reagirali na slabo oceno tako, da so otroke pretepli, jih kregali, kaznovali. Le redki so se z otrokom pogovorili, spet druge ocene sploh niso zanimale. Tu pa je verjetno precejšnja razlika z našo generacijo. Pretepanja skoraj ni, saj je fizično nasilje prepovedano, včasih so jezni, pogosto nam želijo pomagati, npr. uredijo inštrukcije, učijo se z nami...

Tudi glede kazni za slabo oceno se odgovori ne razlikujejo glede na generacije. Če je učitelj starše obvestil o neprimernem vedenju njihovega otroka, v njegove besede niso podvomili, saj so učitelje spoštovali in jim verjeli. Najpogosteje so otroke natepli, jih kregali in kaznovali. Redko so se z

njimi pogovorili. Tu pa je precejšnja razlika z današnjimi starši, saj mnogi dvomijo v učiteljeve besede, verjamejo otroku in težave se stopnjujejo. Čedalje več je staršev, kot jih je opisala gospa Francka, češ, da so se bolj kregali na učiteljico kot na otroka.

Če danes slišim od mojih vrstnikov o bogatih darilih, kot so: telefon, računalnik, tablični računalnik, potovanje v Evropske prestolnice ... v primeru, da imajo odlične ocene v spričevalu, so bile nagrade generacij pred nami zelo skromne: pohvala, počitnice pri teti, boljše kosilo, redko denar, novo oblačilo ali čevlji. Najpogosteje pa nič in poudarek, da je učenje njihova dolžnost in da se učijo zase. Je boljši današnji čas, ki temelji na nagrajevanju ali pretekli, ki je temeljil na poudarjanju dolžnosti in skromnosti?

Ugotovila sem, da je bila njihova pot v in iz šole bolj zanimiva kot danes. Tudi skrb staršev je morala biti manjša, saj si sicer ne bi mogli privoščiti ribolova, drsanja na zaledenem potoku ... Zanimivi so prav vsi dogodki, ki so se vprašanim zgodili na poti v ali iz šole. Ugotovila sem, da pogosto niso ubogali staršev, zato jim tudi niso povedali, kaj se jim je zgodilo. Pa je danes kaj drugače? V tem, da staršem ne povemo vsega, vsekakor ne. So pa naše dogodivščine mnogo manj zanimive, saj veliko učencev v šolo pripeljejo starši ali stari straši. Mogoče se bo stanje kaj spremenilo z osveščenostjo otrok in njihovih staršev, saj se je naša šola vključila v projekt z naslovom Prometna kača. Ta v ospredje postavlja peš hojo, s čimer bomo veliko naredili za svoje zdravje in ohranitev čiste narave.

Ostalo mi je še, da potrdim ali ovržem hipoteze.

1. Šolske potrebsčine in učni pripomočki so bili skromni, a so bili z njimi zadovoljni. **OVRŽENA**
Res je večina imela skromne torbe, peresnice, v šolah pa malo učnih pripomočkov, vendar so si želeli imeti lepše, boljše torbe, primerjali so si med seboj peresnice, svinčnike.... Z njimi so nekateri slabo ravnali, za kar so bili s strani staršev kaznovani.

2. Zaradi skromnih življenjskih razmer so bili odnosi med učenci boljši kot danes, manj verbalnega in fizičnega nasilja, več medsebojne pomoči. **OVRŽENA**
Podobno kot danes so se med njimi pojavljale socialne razlike, pogosto so si nagajali, se stekli, medsebojna pomoč je bila pogosteje prisotna pri najmlajši generaciji naših starih staršev.

3. Učitelji so bili zelo strogi, zato so se jih učenci zelo bali. **POTRJENA**
Prav vsi odgovori sogovornikov so potrdili to hipotezo.

4. Starši so učitelje spoštovali in jim brezpogojno zaupali. **POTRJENA**

Večina staršev je res spoštovala učitelje in jim zaupala, so se pa pojavili že tudi starši, ki so dvomili v učiteljevo besedo. Takšni starši niso želeli imeti kontakta s šolo ali pa so krivdo naprtili učitelju.

5. Učenju so posvečali manj pozornosti kot danes, zato je bilo pridobljeno znanje slabše.

OVRŽENA

Iz odgovorov sem ugotovila, da so kar precej časa posvečali šolskemu delu, odvisno od generacije. Za pridobljeno znanje pa so ocenili, da je bilo dobro, nekateri zelo dobro. Ne morem pa primerjati njihovega znanja z današnjim, mojim znanjem.

6. Otroci so bili manj obremenjenimi z izvenšolskimi dejavnostmi kot danes.

POTRJENA

Izvenšolske dejavnosti jim sploh niso bile na voljo, oziroma v manjšem obsegu. Z njimi niso bili obremenjeni, saj so jih izbirali glede na interes in med njimi ni bilo tekmovalnosti, kdo bo uspešnejši glasbenik, košarkar ...

11 VIRI IN LITERATURA

- Dr. Petra Leben Seljak: Osnovna šola v Žireh pred letom 1950. Kratek pregled zgodovine žirovskega šolstva s poudarkom na času avstro-ogrske monarhije in predstavitev šolskih stavb. Gradivo za Dneve kulturne dediščine 2014.
- Janez Bleiweis: Od Ljubljane do Žirov. Kmetijske in rokodelske novice, 1858.
- Šolska kronika Osnovne šole Žiri. (1817 - 1996)
- Ustni vir: Marija Gantar. Ustno sporočilo. 15. december 2014.
Alfonz Zajec. Ustno sporočilo. 5. november 2014.
Darij Erznožnik, Marta Erznožnik. Ustno sporočilo. 15. februar 2015.
- <http://www.siranet.si/detail.aspx?ID=335654> (dostopno 12. 1. 2015)
- <http://www.siranet.si/detail.aspx?ID=335653> (dostopno 12. 1. 2015)
- Intervjuje so opravile naslednje učenke in učenci: Pia Bogataj, Damjan Burnik, Nina Cankar, Metka Frlic, Ana Govekar, Jan Govekar, Lipe Lahajnar, Loti Seljak, Ali Šifrar, Cene Trček, Timotej Filipič, Tinkara Klemenčič, Nik Kokol, Lučka Kozamernik, Veronika Tratnik, Špela Jalšovec, Tamara Humar, Sara Grošelj, Anže Stanonik, Hana Vrhovnik, Klara Laknar, Jan Istenič, Loti Kavčič, Tjaša Muha Rozman, Lucija Frlic, Lucija Kavčič, Maja Krvina, Miha Tratnik, Neja Brence, Neža Trček, Nina Šenk, Tajda Kopač, Tit Gantar, Tjaž Oblak, Katarina Pivk, Jure Trček, Jakob Velkavrh, Katarina Žakelj, Ruben Ferreira, Anže Praprotnik, Alma Slabe, Erazem Stanonik, Aleš Oblak, Asha Logar (nekateri po dva).

12 PRILOGE

Priloga 1 Delovni list

OŠ Žiri, predmet zgodovina, učiteljica Vlasta Pečelin.

Šolsko leto 2014/15

ŽIROVSKE OSNOVNE ŠOLE do leta 1950 – kulturna dediščina našega kraja

Navodila za reševanje delovnega lista: v Žireh stojijo še štiri šolske stavbe od petih najpomembnejših. Nahajajo se v smeri od Petrola do »Stare šole«. Ob letošnjih Dnevh kulturne dediščine so stavbe označili z informacijskimi tablamami. Sprehodi se do tabel, oglej si poslopja in poišči informacije za vsako šolo.

1. šolska stavba: MEŽNIJA (1779 – 1864), DANAŠNJA ŠPICARJEVA LEDENICA.

Prve uradne podeželske osnovne šole je uzakonila

_____. V Žireh so jo ustanovili leta _____. V trivialnih šolah so se učili

_____. Prvih deset let sta učila _____

_____. Kakšen je bil pouk v prvi žirovski šoli?

Kakšna je bila usoda cerkve, mežnije in pokopališča? _____

2. šolska stavba: danes BOŠTJANOVA HIŠA (1848 – 1863).

Hišo je leta _____ zgradil

_____. O

starosti hiše priča tudi _____.

Pouk v učiteljevi hiši je potekal zaradi tega, ker

Najstarejši ohranjeni učbenik v Žireh je _____

O uvedbi slovenščine v šole leta 1848: *Slovenske reči. Častiti gosp. Tomše, kaplan v Žireh in ud slovenskiga društva nam pišejo, »de se je tudi v Njih samotni dolini jela vnemati ljubezin za slovenšino, in*

pravijo, de je ondašnjim kmetam posebno to všeč, de se bo domači jezik v kancelije vpeljal, ter so rekli: »tega je bilo že davnej potreba; to je enkrat pametna.« — Tako je prav, pravijo gosp. Tomše, naš jezik ni ciganski ali tatinski, kakor smo ga od nemškutarjev še pred malo leti imenovati slišali; — cigan se po ptujih deželah klati in tat tame iše, mi pa smo v očetovim domu in očitno govorimo in delamo«.

3. šolska stavba: STARA ŠOLA (1865 – 1914).

Kakšna je zgodovina Stare šole?

Kako je potekal pouk v tej šoli? _____

Živa potreba, na katero pa morajo Žirovčanje kmali misliti, je nova cerkev in nova šola. Obojne ste zdaj res take, da niste za popravljati več; treba je novih. „Romar“ to točno dokazuje. Veliki fari ne zadostuje več majhna, nizka, temna, vsa našarjena cerkev; uborno šolsko poslopje pa tudi vpije po novem prostornišem, ker fara šteje okoli 500 za šolo ugodnih otrok. Kaj dobro mi dopada tukajšna naprava, da tako imenovana nedeljska šola ni ob nedeljah, kadar imata duhovna gospoda že tako dosti opraviti in tudi šolska mladina rada praznuje, ampak da je ob četrtekih. Tudi za podučenje mladih in starih Žirovčanov v sadjoreji ni menda nikjer lepše priložnosti kakor je tukaj; lepi vert farovski, ravno pred farovžem, zasajen z obilnim mladim sadnim drevjem, in pa gospod fajmošter Majnik, vsi unet učencem nepozabljivega gospoda Pirc-a in zdaj sami sadjorejstva marljiv učnik: kaj je treba več, da bi se po celi dolini razlil blagoslov dobrotne sadjoreje!

Odlomek iz časopisa Kmetijske in rokodelske novice. (Leto 1858, članek Od Ljubljane do Žirov). Takole je Staro šolo opisal Janez Bleiweis.

Pri poučevanju so dali velik pomen na:

4. šolska stavba: NOVA ŠOLA (1914 – 1944), ki je danes ni več.

Novo šolsko stavbo so zgradili _____

Česa vse so se v tej šoli učili in čemu so dajali velik poudarek? _____

Kakšna je bila usoda te šolske stavbe? _____

Priloga 2

VPRAŠALNIK

Sva Tamara in Sara iz Osnovne šole Žiri. Delava raziskovalno nalogo z naslovom »STOJI UČILNA ZIDANA«, s katero želiva spoznati dogajanja v šoli v različnih časovnih obdobjih. Prosiva vas za sodelovanje.

Letnica vašega rojstva: _____ (Potrebujeva za uvrstitev v različna časovna obdobja.)

Spol (obkrožite): ženski moški Ime: _____

Šolsko poslopje (obkrožite): »Stara šola« (1865 – 1914), »nova šola« pri Petrolu, ki je danes ni več (1914 – 1944), današnja šola (od 1950 dalje), drugo (partizanska šola, šola v Račevi, Brekovicah in drugih začasnih stavbah).

1. Prvi šolski dan

- a) Ali se spomnite svojega prvega šolskega dneva?
- b) Ali so za vas v šoli pripravili kaj posebnega?
- c) Kakšna se vam je zdela šola, ko ste jo prvič videli od znotraj?
- d) Ali so vas v šolo pospremili starši?

2. Šolske potrebščine

- a) Opišite vašo šolsko torbo? Kje so vam jo kupili oziroma, kdo jo je izdelal? Ali ste sami zbrali model šolske torbe? Kakšen odnos ste imeli do nje? Koliko časa ste uporabljali eno šolsko torbo oziroma, koliko torb ste imeli v času osnovne šole? Kako so ravnali starši, če ste torbo poškodovali?
- b) Ali so bili učbeniki vaša last ali ste si jih izposodili v šoli? Če so bili vaša last, kje oziroma od koga ste jih kupili? Kako ste pazili nanje?
- c) Naštete šolske potrebščine.
- d) Kakšna oblačila ste nosili pri telovadbi?
- e) Ali so vam starši namenili posebna oblačila in obutev za v šolo, ali ste imeli ista, kot doma?

3. Učni pripomočki – učila v šoli

- a) Poimenujte učne pripomočke, ki so jih učitelji uporabljali pri pouku in so bili v učilnici. Kje so bili shranjeni?
- b) Ali ste jih lahko uporabljali tudi vi in, kako so učitelji ravnali, če so opazili, da so učenci kakšnega poškodovali?
- c) Kako so se odzvali starši, če jim je učitelj sporočil, da so poškodovali/uničili učilo, mizo...?

4. Opremljenost učilnic in šole

- a) Poimenujte ali opišite pohištvo v učilnicah?
- b) Na kakšen način so naznanili začetek in konec šolske ure?

- c) S čim so ogrevali pozimi učilnice? Kdo je za to skrbel?
- e) Ali je, na steni učilnice, visel kakšen simbol tedanjega časa?

5. Predmetnik

- a) Naštejte predmete (računstvo...)?
- b) Koliko ur na teden ste imeli pouk?
- c) Kdo je, v višjih razredih, poučeval različne predmete?
- c) Kdaj je bil prvi šolski dan (datum) in kdaj se je pouk končal?
- d) Ali ste imeli počitnice? Katere in koliko časa so trajale?
- e) Poimenujte praznike, ko ste bili pouka prosti. Ali je bil del pouka tudi verouk? Ali je ta potekal v šolski učilnici in kdo ga je poučeval? Ali ste, pred, med ali na koncu pouka molili?

6. Odnosi v razredu

- a) Koliko učencev (število) je bilo v enem razredu?
- b) Ali ste si med seboj tudi kaj nagajali? Opišite kakšen dogodek ali način nagajanja.
- c) Ali je med vami potekala medsebojna pomoč (uspešnejši učenci so pomagali manj uspešnim)?
- d) Ali ste se učenci kaj razlikovali glede na socialni status družine? Če, v čem?

7. Odnos učenec – učitelj

- a) Kako ste pozdravili učitelja?
- b) Kako ste naslavljali učitelja?
- c) Ali ste učiteljem dajali vzdevke? Kakšne?
- d) S čim, kako so učitelji vzdrževali disciplino v razredu?
- e) Kako so kaznovali neposlušnega učenca? Opišite kakšen dogodek.
- f) Ali ste se učiteljev bali? Ste se jim odgovarjali...?
- g) S čim so nagradili vaše delo, poslušnost...kako so vas pohvalili?
- h) Kakšno znanje je učitelj zahteval za odlično oceno?
- i) Vam je kakšen učitelj ostal še posebej v spominu? Zakaj?

8. Način učenja

- a) Na kakšen način ste se učili?
- b) Koliko časa ste potrebovali za učenje vsak dan?
- c) Ali ste imeli domače naloge? Kakšna je bila kazen, če naloge nisi napisal?
- d) Ali vam je pri učenju kdo pomagal, pri čem, kdaj...?
- e) Kako bi ocenili kvaliteto znanja, ki ste si ga pridobili v osnovni šoli?

9. Dejavnosti poleg pouka?

- a) Ali ste imeli ekskurzije/izlete in kam ste šli?
- b) Ali ste imeli proslave ob določenih praznikih? Kdo je nastopal...?
- c) Ali so potekale interesne dejavnosti/krožki? Kateri?
- d) Ali ste imeli dodatni pouk za pripravo na tekmovanje iz znanja določenega predmeta? Katerega?
- e) Ali ste imeli dopolnilni pouk za izboljšanje znanja?

10. Odmor

- a) Ali so vam v šoli pripravili malico? Katere jedi (namazi...) so bile najpogostejše?
- b) Če vam niso v šoli ponudili malico, kdo je zanjo poskrbel? Katere jedi so bile najpogostejše?

c) Kaj ste počeli med odmorom?

11. Odnos starši – šola

- a) Ali je šola organizirala roditeljske sestanke in govorilne ure za starše?
- b) Kako so starši reagirali na slabo oceno?
- c) Kako so reagirali na učiteljevo informacijo ob neprimernem vedenju?
- d) S čim so vas starši nagradili ob uspešnem spričevalu?

12. Dogodivščine na poti v in iz šole?

- a) Opišite kakšno zanimivo dogodivščino, ki se vam je zgodila na poti iz šole ali v šolo.